

Финансира
Европска унија

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
Агенција за статистику Босне и Херцеговине
Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Агенција за равноправност полова БиХ
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство за људска права и изbjеглице
Агенција за равноправност полова БиХ
BOSNIA AND HERZEGOVINA
Ministry for Human Rights and Refugees
Gender Equality Agency of BiH

На путу ка Индексу родне равноправности Босна и Херцеговина 2022

На путу ка Индексу родне равноправности Босна и Херцеговина 2022

Ауторица: Нина Карађиновић
Дизајн: Азра Кадић
Преводителјица: Аида Делић Волас
Лекторица: Фериди Дураковић
Рецензентица: Ивана Томић

Наслов изворника: Moving towards the Gender Equality Index

© 2022 UN Women

Издавач: UN Woman - Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена.

ISBN 978-9926-8460-8-4

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

ID brojem 51838726

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину израдиле су Агенција за статистику Босне и Херцеговине, Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине и Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women) у Босни и Херцеговини, у сарадњи са Европским институтом за родну равноправност (EIGE) у оквиру сарадње EIGE са Западним Балканом и Турском у оквиру Инструмента претприступне помоћи (IPA) Европске уније „Изградња капацитета земаља кандидаткиња за чланство у ЕУ и потенцијалних кандидаткиња у циљу мјерења и надзора над утицајем политика родне равноправности (2018-2022)“, који финансира Европска унија.

Ова публикација израђена је уз финансијску подршку Европске уније у оквиру пројекта „ЕУ Подршка за родну равноправност“, а проводи је UN Women у Босни и Херцеговини.

Публикација не одражава нужно мишљење или став Европског института за родну равноправност и не преузима одговорност за коришћење информација садржаних у овој публикацији. Ни Европски институт за равноправност сполова, као ни било која особа која дјелује у његово име, не могу се сматрати одговорним за било какву употребу информација садржаних у овој публикацији.

Извјештај о Индексу родне равноправности утемељен је на методологији Индекса родне равноправности коју је израдио Европски институт за родну равноправност (<http://eige.europa.eu/>) за Европску унију и њене државе чланице. Подаци коришћени за израчунавање Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину односе се на податке из 2021, 2020, 2019 и 2015. године.

Ставови изражени у овој публикацији представљају ставове ауторке и не изражавају мишљење или став партнера у иницијативи за израду Индекса родне равноправности, који се не могу сматрати одговорним за њен садржај или даљу употребу информација садржаних у овој публикацији, укључујући Агенцију за статистику Босне и Херцеговине, Агенцију за равноправност полова Босне и Херцеговине, Европски институт за родну равноправност и UN Women.

Nina Karadžinović

**На путу ка Индексу родне
равноправности**
Босна и Херцеговина 2022

Сарајево, 2022.

Садржај

Скраћенице и акроними.....	6
Предговор.....	7
Кључни налази.....	8
1. Увод.....	10
1.1. Концептуални оквир.....	11
1.2. Методолошки оквир.....	15
2. Контекст земље – Босна и Херцеговина.....	16
2.1. Политичка организација и социоекономски контекст.....	16
2.2. Оквир политика за родну равноправност и институционални оквир.....	18
3. Индекс родне равноправности – Босна и Херцеговина.....	22
3.1. Домен Рад.....	22
Вриједности Индекса.....	23
Друге статистичке информације за БиХ.....	24
Политике за промоцију родне равноправности у домену Рад.....	24
3.2. Домен Новац.....	27
3.3. Домен Знање.....	29
Вриједност Индекса.....	29
Друге статистичке информације за БиХ.....	31
Политике за промоцију родне равноправности у домену Знање.....	31
3.4. Домен Вријеме.....	33
3.5. Домен Моћ.....	35
Вриједности Индекса.....	35
Друге статистичке информације о БиХ.....	37
Политике за промоцију родне равноправности у доношењу одлука.....	38
3.6. Домен Здравље.....	40
Вриједности Индекса.....	40
Друге статистичке информације о БиХ.....	42
Политике за промоцију родне равноправности у домену Здравље.....	42
4. Закључци.....	44
5. Препоруке.....	46
Литература.....	47
Анекс Метаподаци – Извори и године на основу којих су добијени подаци према доменима, поддоменима и показатељима.....	52

Скраћенице и акроними

АРСБиХ	Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине
БДБиХ	Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине
БДП	Бруто домаћи производ
БХАС	Агенција за статистику Босне и Херцеговине
БиХ	Босна и Херцеговина
CEDAW	Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена
COVID-19	Болест изазвана коронавирусом 2019.
CRSV	Сексуално насиље у току сукоба
EIGE	Европски институт за родну равноправност
ЕК	Европска комисија
EQLS	Европско истраживање о квалитету живота
ЕУ	Европска унија
EWCS	Европско истраживање о радним условима
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
FIGAP	Финансијски инструмент за спровођење Гендер акционог плана
GAP	Гендер акциони план
GCFBiH	Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине
GCRS	Гендер центар Републике Српске
GEF	ЕУ Подршка за родну равноправност који финансира ЕУ
ICT	Информационе и комуникационе технологије
IPA	Инструмент претприступне помоћи
KM	Босанскохерцеговачка конвертибилна марка
LGAP	Локални гендер акциони план
LGBTQI	Лезбејке, хомосексуалци, бисексуалне, транссексуалне, квир, интерсексуалне особе
MISP	Минимални почетни пакет услуга
MOP	Међународна организација рада
PC	Република Српска
P3H	Родно засновано насиље
СБ	Свјетска банка
SES	Анкета о структури зарада
SILC	Истраживање о доходу и условима живота
ССП	Споразум о стабилизацији и придруживању
CP3	Сексуално и репродуктивно здравље
TUS	Анкета о употреби времена
УН	Уједињене нације
UNDP	Развојни програм Уједињених нација
UNFPA	Популациони фонд Уједињених нација
UNSCR 1325	Резолуција 1325 Савјета безбједности Уједињених нација
UN Women	Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена

Предговор

Индекс родне равноправности, који је 2013. године израдио Европски институт за родну равноправност (EIGE), признат је у Европској унији као важан алат за анализу стања родне равноправности у друштву, као и за поређење тренутних трендова и тренутне ситуације на нивоу ЕУ. Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине при Министарству за људска права и избјеглице је од 2016. године, заједно са Агенцијом за статистику Босне и Херцеговине, ангажована на активностима којим је циљ израда индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину.

Кроз наш рад на унапређењу родне равноправности у Босни и Херцеговини, гендер институционални механизми препознали су важност поузданих података као темеља за израду политика. Дјелотворна израда политика у домену родне равноправности захтијева прикупљање емпиријских података и анализу у складу са чврстом методологијом и неизбежно се ослања на податке разврстане према полу. Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине и други институционални гендер механизми и статистичке агенције као њени партнери континуирано заговарају прикупљање података разврстаних према полу у свим областима живота. Такви подаци су неопходни за потпуно спровођење постојећих међународних обавеза Босне и Херцеговине, усвајање европских стандарда и спровођење директива ЕУ у домену родне равноправности и представљају једну од кључних претпоставки за правилно спровођење законодавног оквира у земљи и проширење права и темеља за равноправност и заштиту од дискриминације.

Заједнички напори Агенције за статистику Босне и Херцеговине и Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине при Министарству за људска права и избјеглице

БиХ, уз непроцењиво стручно вођство EIGE и уз подршку агенције UN Women, резултовали су израдом Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину.

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. садржи потпуне индексне бодове у два домена – Знање и Моћ, и дјелимичне индексне бодове за домен Рад и домен Здравство. Подаци коришћени за израчунавање вриједности Индекса по доменима и поддоменима углавном се односе на 2019, 2020. и 2021. годину, као и на 2015. годину у вези с подацима о здравству. Усљед недостатка доступних података, вриједности Индекса за домен Вријеме и домен Новац нису израчунате овом приликом, али остајемо посвећени остваривању циља, а то је израда потпуног Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину у блиској будућности.

Упркос чињеници да нисмо у могућности да израдим потпун Индекс родне равноправности, израда у два домена велики је корак напријед. Ово је први пут да се Босна и Херцеговина може ослонити на статистички признат, објективан и ажуриран алат за поређење стања родне равноправности у БиХ са земљама у региону и у ЕУ. Ово ће нам у значајној мјери помоћи да успоставимо базу доказа за наше будуће напоре у остварењу родне равноправности у Босни и Херцеговини и да ујединимо снаге са земљама у региону и у ЕУ ради испуњења стандарда ЕУ за родну равноправност.

Самра Филиповић-Хаџиабдић,

директорка Агенције за равноправност полова
Босне и Херцеговине
Министарство за људска права и избјеглице
Босне и Херцеговине

Кључни налази

Овај документ представља први покушај институција Босне и Херцеговине (БиХ) да израчунају Индекс родне равноправности у складу са методологијом коју је израдио Европски институт за родну равноправност (EIGE) у сарадњи и уз подршку Европске уније (ЕУ). Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. израдила је Агенција за статистику Босне и Херцеговине у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице БиХ, са Европским институтом за родну равноправност (EIGE) у оквиру Инструмента претприступне помоћи, који финансира Европска унија и пројекта „ЕУ Подршка за родну равноправност“, који финансира Европска унија, а проводи UN Women у БиХ.

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. израђен је у складу с методологијом EIGE и све податке потврдио је EIGE. Индекс родне равноправности даје потпуне информације за два домена – домен Знање и домен Моћ, а дјелимичне информације за домен Рад и домен Здравство, од укупно шест домена предвиђених методологијом EIGE – Знање, Моћ, Рад, Здравље, Вријеме и Новац. С обзиром на наведено, те имајући у виду недостатак релевантних извора података, прије свега истраживања и података разврстаних према полу, није било могуће израчунати податке за свих шест области, те није било могуће представити свеукупни Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину, што представља ограничење у смислу поређења Индекса за БиХ у односу на ЕУ, појединачне земље чланице ЕУ и потенцијалне земље чланице из региона Западног Балкана. Индексом се показују бодови на скали од 1 (потпуна неравноправност) до 100 (потпуна равноправност).

Домен Рад

У домену **Рад** Индекс БиХ је израчунат само за поддомен Учешће, али не и за поддомен Сегрегација и квалитет рада. Стога није било могуће потпуно израчунати Индекс за домен Рад. У поддомену Учешће БиХ остварује 62,8 бодова, у поређењу са просјеком у ЕУ од 81,3. Када се упореди с другим земљама Западног Балкана у овом поддомену, БиХ има мање бодова од Сјеверне Македоније (68,2), Црне Горе (75,2), Србије (77) и Албаније (78,3)

Домен Новац

Индекс није могао бити израчунат за домен **Новац** због недостатка релевантних извора података и података разврстаних према полу.

Домен Знање

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину у домену **Знање** је 58,7, што је за 4 бода ниже од просјека ЕУ. У поддомену Образовно достигнуће и учешће, БиХ има Индекс од 54,9, у поређењу са просјечним Индексом ЕУ од 72,5. У поддомену Сегрегација Индекс БиХ је 62,9, што је за 8,8 бодова више од просјека ЕУ (54,1). Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину у домену Знање је 58,7, што је за 4 бода ниже од просјека ЕУ. У поддомену Образовно

достигнуће и учешће, БиХ има Индекс од 54,9, у поређењу са просјечним Индексом ЕУ од 72,5. У поддомену Сегрегација Индекс БиХ је 62,9, што је за 8,8 бодова више од просјека ЕУ (54,1). Када се упореди са четири земље Западног Балкана из Извјештаја о Индексу родне равноправности, БиХ је у домену знања на вишој позицији од Црне Горе (55,1), Албаније (55,6) и Србије (56), али 0,9 бодова ниже од Сјеверне Македоније (59,6).

Домен Вријеме

Индекс за домен **Вријеме** није могао бити израчунат због недостатка релевантних извора података и података разврстаних према полу.

Домен Моћ

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину у домену **Моћ** је 51,2, што је за 3,8 бодова ниже од просјека ЕУ. У поддомену Политичка моћ, Индекс БиХ износи 40,8, у поређењу с просјеком ЕУ од 58,5. У поддомену Економска моћ, Индекс БиХ је 64,1, што је за 15,3 више од просјека ЕУ (48,8). У поддомену Друштвена моћ Индекс БиХ је 51,3 у поређењу са Индексом ЕУ од 58,2. У поређењу са земљама Западног Балкана БиХ има бодове слично Сјеверној Македонији (52,6), а свеукупни домен Моћ више од Србије (6,5), Црне Горе и Албаније (60,9).

Домен Здравље

У домену **Здравље** Индекс за БиХ могао је бити израчунат за поддомене Статус и Приступ здравственим услугама, али не и за поддомен Здравствене навике, те стога није израчунат потпуни Индекс за домен Здравље. БиХ остварује 89,8 бодова у поддомену Статус, што се пореди са 92,1 бода ЕУ. У поређењу са земљама Западног Балкана, БиХ има више бодова од Србије (88,3) и Црне Горе (87,4) у поддомену Статус, али мање од Албаније (91,6) и Сјеверне Македоније (93,3). Бодови БиХ за поддомен Приступ здравственим услугама су 97,7, што се пореди са 98,2 ЕУ. У овом поддомену БиХ остварује више бодова у односу на четири земље региона, а то су Сјеверна Македонија (97,2), Србија (93,1), Црна Гора (92,5) и Албанија (89,1).

Метаподаци у Анексу објашњавају изворе и године информација које су коришћене за израчунавање Индекса. Подаци коришћени за израчунавање Индекса већином се односе на године 2019, 2020. и 2021, те на 2015. годину у случају података о здрављу. Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. године сугерише могуће изворе података за израчунавање преосталих индексних бодова за будућу израду потпуног Индекса родне равноправности.

1. Увод

Равноправност жена и мушкараца фундаментална је вриједност Европске уније (ЕУ), која је гарантована споразумима ЕУ и Повељом ЕУ о темељним правима. Родна равноправност потребна је за економски раст и друштвени развој у свакој земљи. Устав Босне и Херцеговине гарантује родну равноправност и уживање права и слобода свим особама у земљи без дискриминације по било којем основу, укључујући пол¹. Закон о равноправности полова у БиХ² прописује **равноправност у свим областима живота, укључујући образовање, запослење, рад и приступ ресурсима, социјалној заштити, здравственој бризи, култури, спорту, јавном животу и медијима.**

ЕУ има суштинску улогу у гаранцији да су принципи родне равноправности уграђена у политике земаља ЕУ и да земље кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње настоје да испуне исте принципе и стандарде. Да би се измјерио степен родне равноправности на нивоу ЕУ, као и на нивоу сваке од земаља чланица, Европски институт за родну равноправност (EIGE) преузео је задатак да изради комплексан комбиновани показатељ, који приказује мултидимензионалну реалност родне равноправности која је посебно прилагођена политичком оквиру ЕУ.

Индекс родне равноправности је, стога, израђен са сљедећим циљевима:

- ▶ Да се осигура синтетичка мјера родне равноправности која се лако разумије и комуницира.
- ▶ Да се осигура прилагођен комплексан показатељ за мјерење родне равноправности у ЕУ и у њеним земљама чланицама.

¹ члан II.4 Устава БиХ, доступно на: <https://bit.ly/3c7PPbu>.

² Закон о равноправности полова у БиХ (Службени гласник БиХ број:16/03, 102/09 и 32/10).

- ▶ Да се осигура алат доносиоцима политика у процјени нивоа остварене родне равноправности и потребе за даљњим мјерама.
- ▶ Да се осигура релевантно поређење између различитих приоритетних домена родне равноправности.
- ▶ Да се мјери и пореди напредак који се с временом остварује у области родне равноправности.

Поред земаља чланица ЕУ, земље у процесу приступања усвојиле су приступ EIGE да би мјериле свој напредак у области родне равноправности у различитим доменима и да би унапредиле своје политике у остваривању родне равноправности у појединачним областима: рад, новац, знање, вријеме, моћ и здравље. Земље Западног Балкана – Србија,³ Црна Гора,⁴ Сјеверна Македонија⁵ и Албанија,⁶ – израдиле су и објавиле један или више извјештаја о Индексу родне равноправности. Ови извјештаји послужили су као модел за израду Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. године. Поред тога, БиХ је имала користи од размјене информација с институцијама земаља Западног Балкана при изради Индекса родне равноправности.

Овај извјештај представља први покушај Агенције за статистику Босне и Херцеговине (БХАС) и Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине (ARSBiH) да израчунају

³ Индекс родне равноправности за Републику Србију за 2016. годину, доступно на: <https://bit.ly/3yY9tzv>, Индекс родне равноправности за Републику Србију за 2018. годину, доступно на: <https://bit.ly/3ulxcBj> и Индекс родне равноправности за Републику Србију за 2021. годину, доступно на: <https://bit.ly/3AJsVBA>.

⁴ Индекс родне равноправности за Црну Гору за 2021. годину, доступно на: <https://bit.ly/3ytaRsy>.

⁵ Индекс родне равноправности за Сјеверну Македонију за 2019. годину, доступно на: <https://bit.ly/3lxSihV>.

⁶ Индекс родне равноправности за Републику Албанију за 2020. годину, доступно на: <https://bit.ly/3lxS6J3>.

Индекс родне равноправности. Ове напоре подржао је EIGE у оквиру пројекта финансираног из IPA средстава ЕУ, средстава за изградњу капацитета земаља кандидаткиња за чланство у ЕУ и потенцијалних кандидаткиња у циљу мјерења и надзора над утицајем политика родне равноправности (2018-2022) и пројекта „ЕУ подршка за родну равноправност“ (GEF) који такође финансира Европска унија, а проводи UN Women.

Методологија EIGE предвиђа израчунавање Индекса родне равноправности за шест домена: **Знање, Моћ, Рад, Здравље, Вријеме и Новац**, при чему сваки домен има своје поддомене. Извјештај представља информације за два комплетна домена – Знање и Моћ, и два дјелимична домена – Рад и Здравље, од укупно шест домена предвиђених методологијом EIGE. Подаци коришћени за израчунавање Индекса у доменима и поддоменима у великој мјери се односе на 2019, 2020. и 2021. годину, а у случају домена Здравље на 2015. годину. С обзиром на то да израчун није био могућ за свих шест домена, немогуће је представити свеукупни Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину (БиХ).

1.1. Концептуални оквир

Индекс родне равноправности је скупни показатељ који је израдио EIGE, а којим се омогућава мјерење комплексног концепта родне равноправности. Он је укоријењен у родну перспективу, која одражава најважније области политике ЕУ, а концептуално је обликован тако да се темељи на становишту да родна равноправност доприноси трансформацији друштва. Стога вриједности Индекса примарно одражавају родни јаз, а не специфичан статус жена и мушкараца појединачно.

Индекс прати ниво достигнућа родне равноправности у шест кључних домена политике родне равноправности: Рад, Новац, Знање, Вријеме, Моћ, Здравље, а укључује и два додатна домена: Интерсекторска неравноправност и Насиље над женама. Првих шест домена чине срж Индекса. Два додатна домена допуњавају срж Индекса, али нису његов саставни дио будући да се примјењују само на дио становништва – насиље над женама се односи само на женски дио становништва, док се у случају интерсекторске неравноправности мјери родни јаз унутар специфичних друштвених група. Сваки домен састоји се од неколико поддомена који представљају кључне аспекте у датим областима (Дијаграм 1).

Дијаграм 1. Концептуални оквир – домени и поддомени Индекса родне равноправности

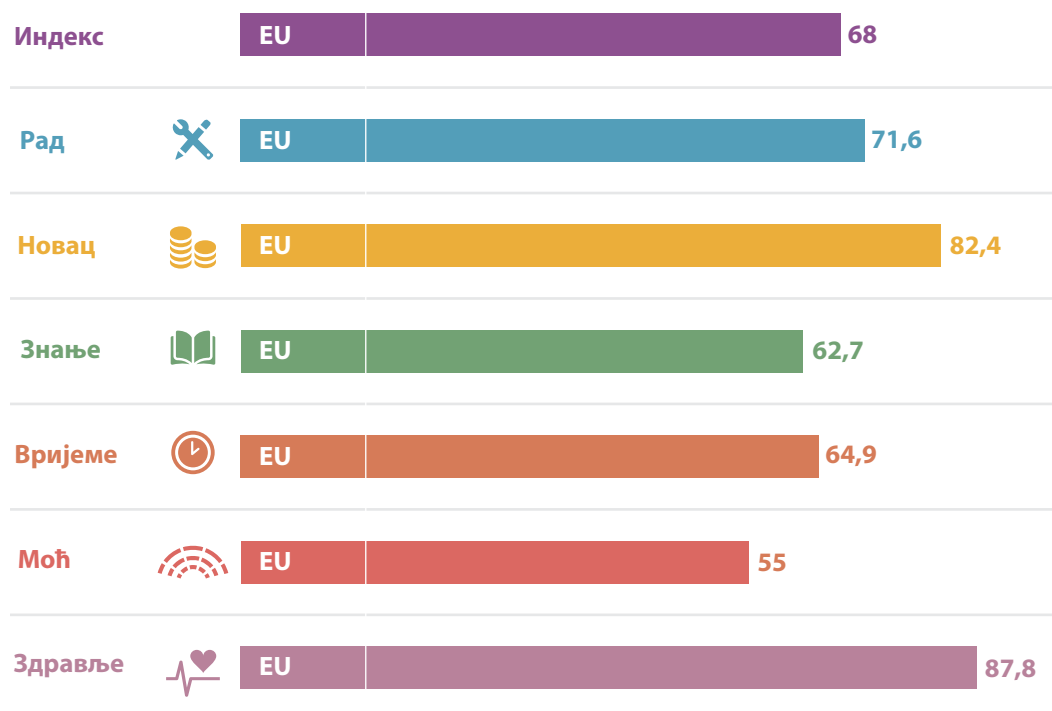

Индекс родне равноправности се од 2013. године редовно мјери на нивоу ЕУ и на нивоу појединачних земаља чланица, а резултати Индекса на нивоу ЕУ показују спор, али снажан напредак у готово свим доменима (уз изузетак домена Вријеме). **Свеукупни Индекс родне равноправности је порастао са 63,1 – колики је био 2013. године, на 68 у 2021. години.** ЕУ је најближа остварењу родне равноправности у домену Здравље (87,8 бодова), посебно у поддомену Приступ здравственим услугама (98,2 бодова). Други по реду према бодовима у ЕУ је домен Новац (82,4 бодова), а најбоље остварење у

његовом поддомену је равноправност жена и мушкараца у погледу економске ситуације (88,3 бодова). Родне неравноправности највише се истичу у домену Моћ (55 бодова), посебно у поддомену Економско доношење одлука (48,8 бодова). Други најнижи резултат ЕУ остварује у домену Знање (62,7 бодова), гдје има простора за напредовање, посебно у поддомену Родна сегрегација (54,1 бодова)⁷. У сљедећој табели виде се промјене у резултатима Индекса родне равноправности остварене током година у ЕУ.

⁷ EIGE Индекс родне равноправности 2021., доступно на: <https://bit.ly/3P2HPqS>.

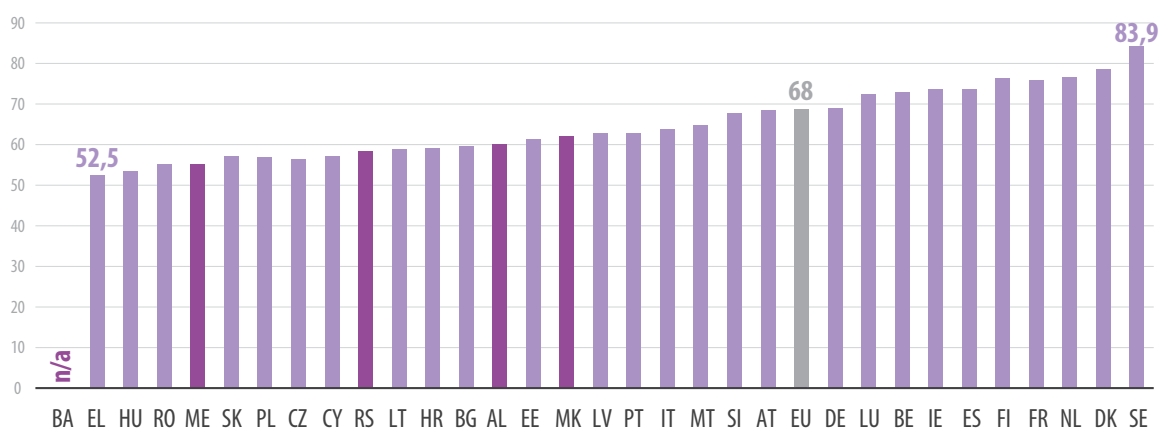
Табела 1. Индекс родне равноправности у ЕУ, 2021. година

Праћење степена родне равноправности на основу Индекса родне равноправности омогућава да се уоче промјене у кључним аспектима које обухватају домени и поддомени, чиме се стиче став о учинку различитих политика или посљедицама недостатка политика и мјера у одређеним областима родне равноправности. **Упоредни увиди које нуди Индекс у односу на ЕУ омогућавају земљама које теже прикључењу ЕУ да прате напредак у контексту прикључења ЕУ.** Ови упоредни увиди су корисни с обзиром на то да указују на домене у којима је потребан одлучнији напредак да би се достигли стандарди земаља чланица ЕУ.

Поређење између земаља Западног Балкана на основу објављених извјештаја за четири земље у региону – Албанија, Црна Гора, Сјеверна Македонија и Србија – корисно је с аспекта мјерења напретка у земљама сличног статуса у контексту приближавања ЕУ и међусобне размјене информација и искустава. То може да послужи као чињенични основ регионалне иницијативе за промоцију родне равноправности и као подстицај појединачним земљама да покажу већу политичку посвећеност у овој области.

Инфографика 1. Индекс родне равноправности за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанију (2020, подаци из 2017. године), Црну Гору (2019, подаци из 2017. године), Сјеверну Македонију (2019, подаци из 2015. године) и Србију (2021, подаци из 2018. године).

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. године садржи информације за два потпуна домена: домен Знање и домен Моћ, са подацима и израчуном за поддомене Образовна достигнућа и Учешће, те Сегрегација за домен Знање, и за сва три поддомена: Политичка моћ, Економска моћ и Друштвена моћ за домен Моћ. Индекс такође садржи дјелимичне информације за два домена, Рад и Здравље, и њихове поддомене Статус и Приступ здравственим услугама, искључујући поддомен Здравствене навике за домен Здравље, и поддомен Учешће, искључујући поддомен Сегрегација и квалитет рада за домен Рад.

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. не садржи информације за домене Вријеме и Новац ни за њихове поддомене, а разлог за то је недостатак релевантних истраживања, других извора података и података разврстаних према полу. Зато није могуће израчунати свеукупни Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину и извршити поређења са просјеком ЕУ и појединачним земљама чланицама, те са земљама које теже прикључењу ЕУ. **Потпуна поређења са просјеком ЕУ и другим земљама могућа су у само два домена: Знање и Моћ, док су поређења у доменима Рад и Здравље могућа само на нивоу поддомена за које су били доступни подаци и који су израчунати.**

1.2. Методолошки оквир

Индекс родне равноправности израђен је комбинацијом показатеља за димензије родне равноправности у једну сажету мјеру. Као такав, Индекс родне равноправности представља алат који синтезом ову комплексност претвара у мјеру једноставну за употребу и лаку за тумачење. Индекс родне равноправности мјери родну равноправност на скали од 1 (потпуна неравноправност) до 100 (потпуна равноправност) у шест кључних домена: Рад, Новац, Знање, Вријеме, Моћ, Здравље, те два додатна домена: Интерсекторска неравноправност и Насиље.

Сваки домен подијељен је на даље поддомене. Ови поддомени обухватају кључна питања у оквиру релевантних тематских области у складу с концептуалним оквиром. Детаљнији мјерни оквир по доменима и поддоменима с објашњењем налази се у поглављима посвећеним сваком домену. EI GE примјењује строге критерије за квалитет података: приступачност, учесталост, упоредивост (у протоку времена и према земљама).

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину израдила је Агенција за статистику Босне и Херцеговине у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине, уз подршку пројекта „ЕУ Подршка за родну равноправност“ који финансира ЕУ, а проводи UN Women. Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. године израчунат је према методологији коју је израдио EI GE⁸. Израчуне је EI GE и провјерио. Подаци коришћени за израчунавање бодова Индекса добијени су из 2021, 2020, 2019. и 2015. године, зависно од показатеља. Табела са метаподацима – дефиниција показатеља, извори и године на које се односе подаци – налази се у Анексу овог документа.

8 Европски институт за родну равноправност (2017.) и последњи методолошки оквир, доступно на: <https://bit.ly/33wJ7SA>.

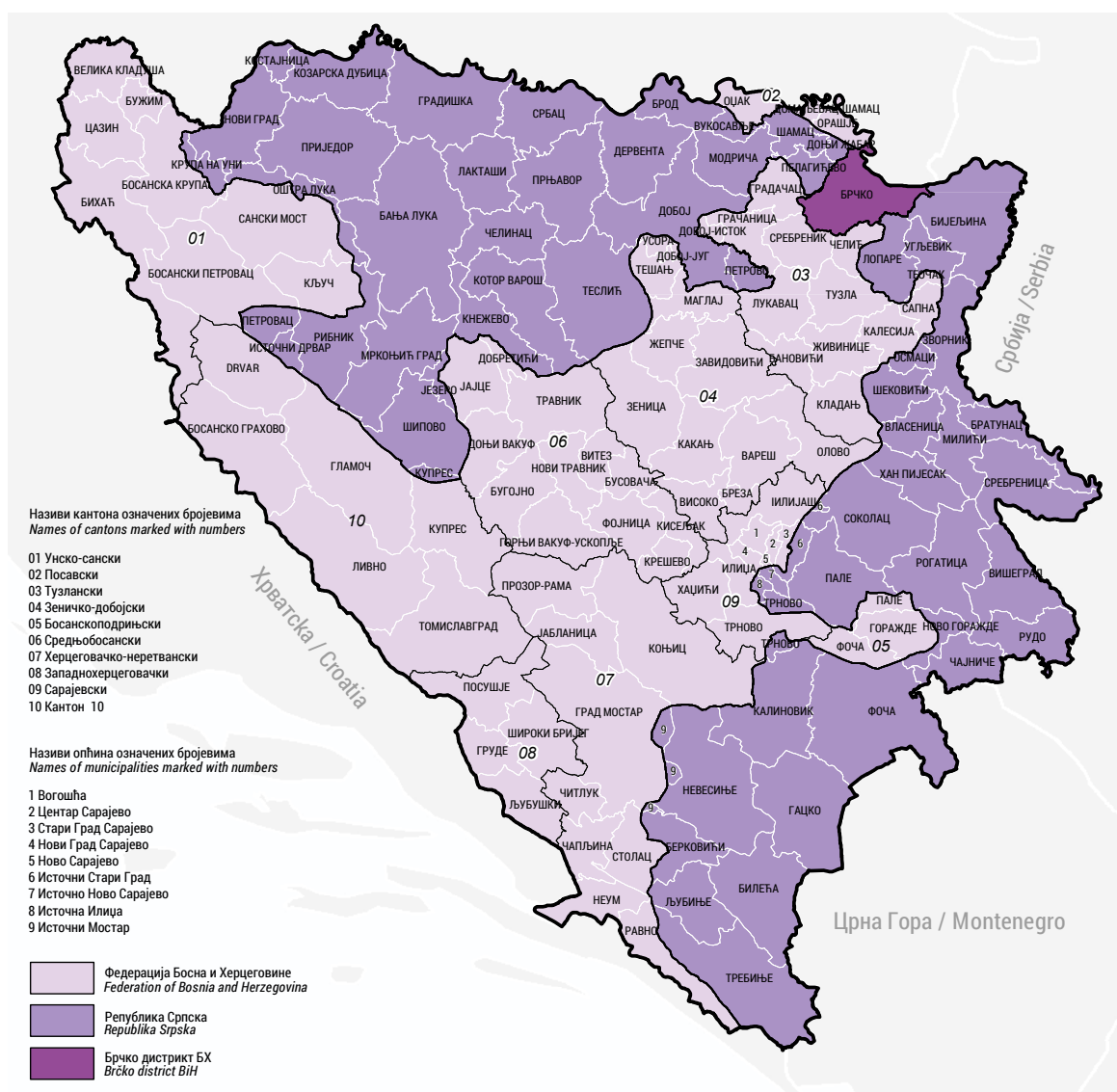
2. Контекст земље – Босна и Херцеговина

2.1. Политичка организација и социоекономски контекст

Босна и Херцеговина (БиХ) је децентрализована и етнички мијешана држава која се састоји од два ентитета: Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ) и Републике Српске (РС), те Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине (БДБиХ). ФБиХ се састоји од 10 кантона и 79 градова/општина. РС је у потпуности централизована са 66 градова/општина.

Извршна власт на државном нивоу има овлашћења која су ограничена на одбрану, спољну политику, монетарну политику, царине, миграције и спољну трговину. Већина других извршних овлашћења су на ентитетском нивоу и даље су подијељена у случају ФБиХ између ентитетског и кантоналних нивоа.

Слика 1. Административна мапа Босне и Херцеговине

Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) између БиХ и ЕУ потписан је 16. јуна 2008. године и на снази је од 2015. године. БиХ је 2016. године поднијела захтјев за чланство у ЕУ. Након достављања одговора на упитник Европске комисије (ЕК), у мишљењу ЕК из 2019. године се у вези са захтјевом земље за чланство у ЕУ наводи: „Босна и Херцеговина се налази у раној фази припремљености за преузимање обавеза из чланства у ЕУ и треба да у значајној мјери унаприједи процес усаглашавања са *acquis communautaire* ЕУ те да проводи и примјењује релевантно законодавство”.⁹

Како се наводи у мишљењу ЕК из 2019. године: „У периоду од 2015. до 2018. године Босна и Херцеговина је радила на амбициозној **”реформској агенди”**, усмјереној на поврат економског раста и прилика за запошљавање. Иако још увијек постоје значајни изазови, предузетереформедопринијелесупобољшању економских показатеља и макроекономске ситуације, укључујући избалансиране јавне финансије и стабилан економски раст”.¹⁰

Ипак, 2021. године ЕК примјећује да је БиХ остварила ограничен напредак и да се још налази у раној фази успостављања функционалне тржишне економије.¹¹

Док је у **периоду 2015-2019.** година релативно повољно спољно окружење потпомогло остварењу просјечног економског раста од 3,5%, продуктивност је у 2020. години пала за око 4,5%. Економска ситуација у БиХ показала је успоравање и негативне макроекономске трендове чак и прије периода пандемије. Међутим, пандемија коронавируса била је окидач за економску кризу у БиХ, као и у остатку Европе, што је даље било погоршано рестрикцијама у току пандемије.¹²

Према Извјештају о Попису становништва из 2013. године, укупан **број становника Босне и Херцеговине био је 3.531.159**, од којих су 1.798.889 жене (50,9%) и 1.732.270 (49,1%) мушкарци. Према том извјештају,

9 Европска комисија (2019.)

10 Idem, str. 4

11 Европска комисија (2021.)

12 UNDP (2020.)

број становника у ФБиХ био је 2.210.220, у РС 1.228.423 и у БДБиХ 83.516.¹³ Према извјештају РС о Попису **становништва, број становника у РС је био 1.170.342** (од чега 571.812 мушкараца – 48,85% и 598.812 – 51,15% жена).¹⁴ Према подацима истог пописа становништва БиХ из 2013. године, највећа стопа мушкараца забиљежена је у **старосној групи од 0 до 19 година**, гдје на **100 жена** долази око 106 мушкараца. Стопа мушкараца опада у старијим старосним групама, па тако пада на **57 мушкараца на 100 жена у старосној групи 80+**.¹⁵

Босна и Херцеговина од 2009. године доживљава негативан природни прираштај.¹⁶ Према подацима Свјетске банке из 2020. године, годишњи раст становништва је –0,6.¹⁷ Према Родном профилу земље за 2021. годину,¹⁸ кључни социодемографски показатељи уопштено су били забрињавајући и прије кризе изазване пандемијом, посебно кад се ради о статусу жена и младих. Становништво БиХ стари и смањује се у демографском смислу. Иако су стопе наталитета сличне стопама наталитета у ЕУ, смањење броја становника узроковано је континуираном и све већом стопом емиграције. Подаци показују да од 2014. године постоји промјена која се односи на одлив цјелокупних (и млађих) породица, које одлазе да би своју будућност градиле у другим земљама.¹⁹

Стопа незапослености у БиХ је 2020. године износила 15,9%,²⁰ а 2021. године 17,4%.²¹ У ФБиХ жене су чиниле 58,14% незапослених на крају 2021. године,²² док је овај постотак у РС износио 53,08% у истом периоду.²³

13 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2016.)

14 Завод за статистику Републике Српске (2017.)

15 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

16 Idem.

17 Доступно на: <https://bit.ly/3c7XqXm>

18 UN WOMEN (2021.)

19 UNDP (2020a)

20 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2020.)

21 Агенција за статистику Босне и Херцеговине, доступно на <https://bit.ly/3Pjz8bs>

22 Завод за статистику ФБиХ (2022.)

23 Завод за статистику Републике Српске (2022.)

Постотак радно способног становништва у БиХ (старосне доби између 15 и 64 године) у 2021. години износио је 79,9%.²⁴

Према посљедњој анкети о потрошњи домаћинства, која је проведена 2015. године, у Босни и Херцеговини било је 170.619 домаћинстава чији чланови живе у сиромаштву, од чега 104.666 домаћинстава у ФБиХ, 62.501 у РС и преосталих 3.452 у БДБиХ. Укупно 16,9% становништва живјело је испод националне границе сиромаштва.²⁵ Ова стопа је у РС износила 16,4%, док је у ФБиХ била 17,1%, а у БДБиХ 17,6%. Општа стопа сиромаштва прогресивно се смањује од 2007. године, када је износила 18,2%. **Незапосленост је значајна, али не и једина детерминанта ризика од сиромаштва и искључености.** Стопа сиромаштва је далеко већа у домаћинствима која воде лица старија од 65 година, лица која немају образовање, лица која су незапослена или нису у стању да раде.²⁶ БиХ се, међутим, не суочава с изазовом потхрањености становништва.²⁷

Скоро све стамбене јединице у земљи имају прикључак на електричну енергију и водоснабдијевање.²⁸ Само 2,8% домаћинстава у БиХ живи у изнајмљеним домовима.²⁹ Потреба за побољшањем опште транспортне инфраструктуре у земљи је врло велика.³⁰ Када се ради о приступу информационој и комуникационој технологији (ИКТ), 62,2% домаћинстава има приступ рачунару, а 72,8% домаћинстава има приступ Интернету.³¹

Према посљедњим подацима о финансијском стању у здравству на државном нивоу, укупни расходи за здравство 2020. године у БиХ износили су 3,384 милиона КМ, од чега су 71% били јавни и 29% приватни

расходи. Године 2020. удио потрошње за здравство у БДП-у БиХ износио је 10%. Исте године 60,5% укупне потрошње за здравство у БиХ потрошено је за услуге лијечења и рехабилитације, а 27,5% средстава потрошено на лијекове и медицинске производе. Само 2% укупног здравственог фонда је 2020. године потрошено на превенцију и подизање свијести, имунизацију, на рано откривање болести, праћење статуса здравља становништва, епидемиолошко праћење и контролу ризика болести, те на програме реакција на катастрофе.³²

2.2. Оквир политика за родну равноправност и институционални оквир

Устав Босне и Херцеговине садржи кључне међународне стандарде у вези с људским правима и равноправношћу полова, првенствено Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW) из 1979. године, која се директно примјењује у БиХ. Надаље, БиХ је потписница и других међународних правних аката и докумената, укључујући, између осталих међународних уговора и споразума, Пекиншку декларацију са Платформом за дјеловање из 1995. године, **Резолуцију Савјета безбједности Уједињених нација 1325 „Жене, мир и сигурност“ (UNSCR 1325)** из 2000. године, УН-ову Конвенцију против транснационалног организованог криминала из 2000. године, као и укупно 83 конвенције Међународне организације рада (МОП) и један протокол, од чега је на снази³³ њих 65. БиХ је међу првим земљама у Европи које су ратификовале Конвенцију Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и породичног насиља из 2013. године.

Устав БиХ у Члану II.4 наводи: „Уживање права и слобода предвиђених у овом члану или у међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава осигурано је свим лицима

24 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022b)

25 Агенција за статистику БиХ (2015.)

26 Idem.

27 Добровољни национални преглед (2019.)

28 Idem.

29 Idem.

30 Idem.

31 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2021.)

32 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022a)

33 Преглед ратификација, доступно на: <https://bit.ly/3AJvH9Y>

у Босни и Херцеговини без дискриминације по било ком основу као што су пол, раса, боја коже, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус”.³⁴

Закон о равноправности полова БиХ усвојен је 2003. године, а измијењен 2009. године, док је пречишћени текст Закона објављен 2010. године.³⁵ Тај закон се конкретно односи на родну равноправност у образовању, запослењу, раду и приступу ресурсима, социјалној заштити, здравственој бризи, култури и спорту, јавном животу и медијима. Он такође даје регулаторни оквир за улоге и функционисање институционалних гендер механизма у спровођењу закона и његовом надзору. **Закон о равноправности полова прописује да равноправна заступљеност полова постоји у случају када постотак мање заступљеног пола износи најмање 40%**, и ово се правило примјењује на сва тијела у јавном сектору у БиХ, укључујући законодавну, извршну и судску власт, политичке партије, правна лица с јавним овлашћењима, правна лица која су у власништву или под контролом државе, ентитета, кантона, града или општине. Ова обавеза постоји и за све овлашћене предлагаче приликом избора представника/ца и делегација у међународним организацијама и тијелима.

Закон о равноправности полова БиХ дефинише родно засновану дискриминацију и забрањује дискриминацију на основу пола и сексуалне оријентације у свим областима живота. У том контексту се различите врсте родно заснованог насиља (РЗН) сматрају обликом дискриминације и кршењем људских права. Ово даље допуњава Закон о забрани дискриминације,³⁶ који дефинише непосредну и посредну дискриминацију на свим основама,

укључујући на основу рода и сексуалне оријентације, родног идентитета и сексуалних карактеристика, као и оно што не представља дискриминацију. Овај закон такође прописује систем заштите од дискриминације у свим областима живота, укључујући рад и запослење, социјалну и здравствену заштиту, правосуђе и администрацију, стамбена питања, јавно информисање, образовање, спорт, културу, науку и економију. Надаље, овај закон забрањује сексуално узнемиравање и сваки други облик узнемиравања, мобинг, сегрегацију и подстицање на дискриминацију. Одбор за CEDAV поздравља је измјене Закона о забрани дискриминације, којем су додати старост, инвалидност и сексуална оријентација као забрањене основе за дискриминацију, као и ревидирана дефиниција сексуалног узнемиравања.³⁷

Гендер акциони план за БиХ (GAPBiH) кључни је документ средњорочне јавне политике који усваја Савјет министара БиХ у складу са Законом о равноправности полова. Према овом закону, Агенција за равноправност полова БиХ/МЉПИБиХ надлежна је за иницирање и координацију израде Гендер акционог плана у сарадњи са ентитетским гендер центрима и за праћење његовог спровођења и координацију активности са свим релевантним тијелима у процесу спровођења. **Циљ Гендер акционог плана је да пружи смјернице министарствима и другим институцијама за укључивање родно освијешћених принципа у њихов рад у складу са Законом о једнакости полова.** Од институција у БиХ на свим нивоима власти очекује се да усвоје оперативне планове у складу са GAPBiH.³⁸ Гендер акциони план израђен је и проведен у периоду од 2006. до 2011. године, затим од 2013. до 2017., као и од 2018. до 2022. године.

Агенција за равноправност полова БиХ/МЉПИБиХ је, у сарадњи с другим институционалним механизмима за

³⁴ Устав БиХ, доступно на <https://bit.ly/3c7PPbu>

³⁵ Закон о равноправности сполова у БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 16/03, 102/09 и 32/10.

³⁶ Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник БиХ* бр. 59/09 и 66/16

³⁷ Одбор CEDAW (2019.)

³⁸ Агенција за равноправност полова (2018.).

равноправност полова и другим партнерима, такође израдила и провела **Оквирну стратегију за спровођење Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и породичног насиља (2015-2018.)** и од 2010. године заредом три акциона плана за спровођење Резолуције UNSCR 1325. Агенција је такође координисала израду **Акционог плана за равноправност LGBTQI особа у БиХ**, који је у јулу 2022 усвојио Савјет министара БиХ. Гендер центар РС и Гендер центар ФБиХ координишу специфичне секторске стратегије и акционе планове на нивоу ентитета који се односе на насиље у породици, унапређење положаја жена у руралним подручјима и увођење родно осјетљивог буџетирања.³⁹ Надаље, у складу са Законом о равноправности полова, више јединица локалне самоуправе усвојило је локалне гендер акционе планове (ЛГАП), којима се на локалном нивоу операционализују приоритети с нивоа државе садржани у Гендер акционом плану.⁴⁰

Институционални оквир за равноправност полова у Босни и Херцеговини укључује Агенцију за равноправност полова БиХ/МЉПИБиХ, те Гендер центар ФБиХ и Гендер центар РС као кључне институционалне механизме за равноправност полова у извршној власти. Њихови мандати су слични, али у великој мјери зависе од подјеле надлежности између државног и ентитетских нивоа. Агенција за равноправност полова БиХ/МЉПИБиХ врши функције везане за равноправност полова у стварима за која је надлежан државни ниво, као што су избори и политичке партије, одбрана, извјештавање тијела међународних одбора и слично, те координише израду и спровођење GAPViH и

Финансијског инструмента за GAPViH (FIGAP). Ентитетски гендер центри фокусирају се на укључивање родно освијешћених политика у области које су у надлежности ентитета и укључују, између осталог, образовање, рад, пољопривреду, унутрашње послове, заштиту од породичног насиља, а у сарадњи с нижим нивоима власти. У законодавној власти најважнији институционални механизми за равноправност полова су Комисија за остваривање равноправности полова Парламентарне скупштине БиХ, одбори за равноправност полова/једнаке прилике у ентитетским парламентима и Скупштини БДБиХ, као и комисије за равноправност полова у кантоналним и општинским скупштинама/вијећима.

39 UN Women (2021a).

40 Idem.

Дијаграм 2. Гендер институционални механизми у БиХ

У складу са Законом о равноправности полова, све владине политике и прописи треба да се подносе гендер институционалним механизмима на увид и коментаре у погледу уврштавања родне перспективе. Из тог разлога Агенција за равноправност полова и гендер центри континуирано дају мишљења о приједлозима правних и других аката, те дају препоруке за усклађивање прописа са Законом о равноправности полова и другим правним стандардима родне равноправности.⁴¹

БиХ је 2005. године иницирала регионалну сарадњу у области равноправности полова потписивањем **Декларације о сарадњи институционалних механизма за равноправност полова Западног Балкана** (Сарајевска декларација), коју су потписали представници Босне и Херцеговине, Хрватске, Сјеверне Македоније, Црне Горе и Србије, док се друге заинтересоване земље из региона такође могу придружити.⁴² У Декларацији се истиче Програможенама, миру и сигурности, затим економско оснаживање

жена и спровођење Истанбулске конвенције. Према EIGE, Регионални координациони одбор представља мјеродаван механизам који окупља релевантне представнике и показује потенцијал за будуће дјеловање.⁴³

полу у свим областима озбиљна је препрека за праћење спровођења и ефеката политика равноправности полова. Одређена количина званичних статистичких података разврстаних према полу је доступна, посебно у области демографије, запошљавања, услуга социјалне заштите и образовања, с обзиром на то да статистичке институције у БиХ редовно прикупљају и објављују овакве податке. Међутим, подаци који се односе на Роме, на особе с инвалидитетом и друге маргинализоване и тешко доступне групе у контексту равноправности полова уопштено нису доступни. Агенција за равноправност полова БИХ/МЉПИБиХ је институцијама издала препоруке за прикупљање родно осјетљивих података.⁴⁴

⁴³ Idem.

⁴⁴ Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2019.)

⁴¹ Шести CEDAW извјештај БиХ (2017.).

⁴² EIGE регионална мрежа гендер институционалних механизма, доступно на <https://bit.ly/3AMirBt>

3. Индекс родне равноправности – Босна и Херцеговина

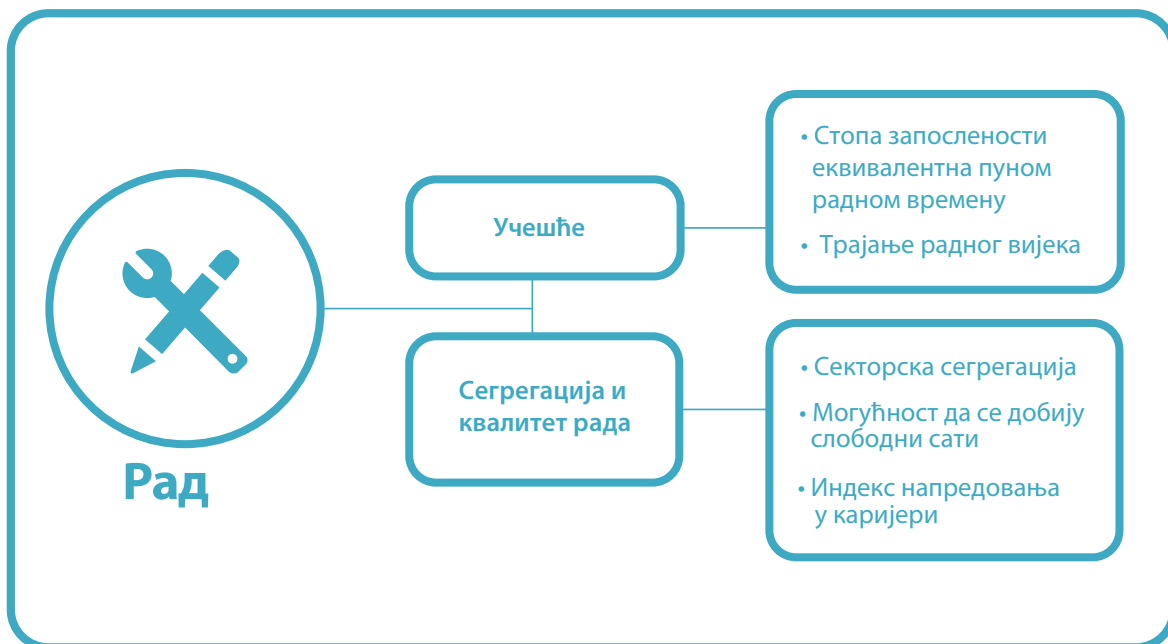
Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине и Агенција за статистику Босне и Херцеговине уложиле су напоре заједно са ЕIGE – уз подршку пројекта „ЕУ Подршка за родну равноправност“ који финансира ЕУ, а проводи UN Women – да би се израдио Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину у складу са методологијом ЕIGE, узимајући у обзир доступне податке у БиХ. Резултат тих напора је израчунавање потпуних бодова Индекса за домен Знање и домен Моћ и дјелимичних бодова Индекса за домен Рад (поддомен Учешће) и домен Здравље

(поддомени Статус и Приступ здравственим услугама).

Потпуни бодови Индекса нису могли бити израчунати за домен Рад и домен Здравље, док за домен Вријеме и домен Новац вриједност Индекса уопште није израчуната. Због тога није било могуће израчунати потпуни Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину, док су поређења просјека ЕУ-27 са земљама чланицама ЕУ и земљама Западног Балкана била само дјелимично изводљива.

3.1. Домен Рад

Дијаграм 3. Индекс родне равноправности у домену Рад са поддоменима и релевантним показатељима

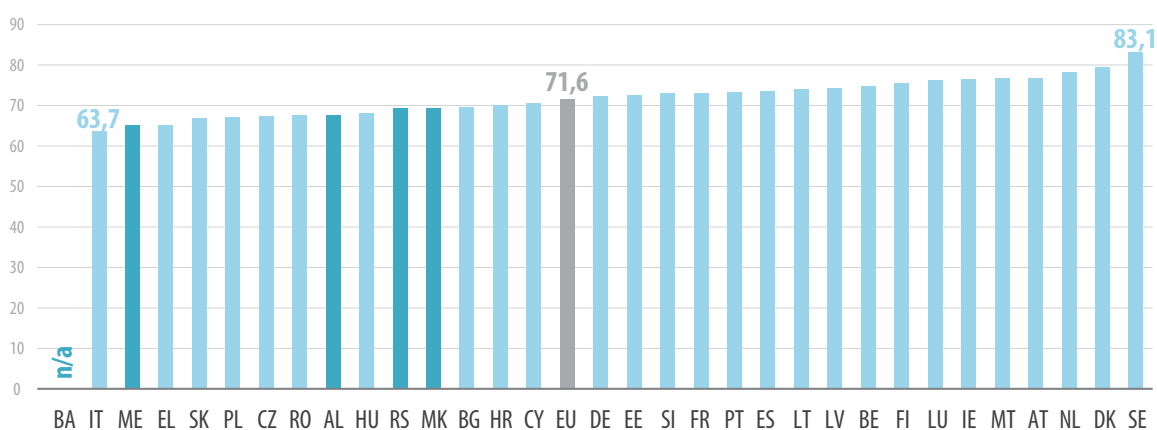

Вриједности Индекса

У домену Рад, Индексом родне равноправности мјери се приступ жена и мушкараца тржишту рада, те да ли једнако раде на квалитетним облицима послова и радних услова. Домен Рад садржи два поддомена: Учешће и сегрегација на тржишту рада и Квалитет запослења. Учешће се односи на ниво запослености и родни јаз у запослењу жена и мушкараца, указујући на њихове прилике да приступе радном мјесту или послу. Овај поддомен комбинује два показатеља: пуно радно вријеме еквивалентно за становништво старосне доби 15 и више година и трајање радног вијека за становништво старосне доби од 15 и више година.

Родна сегрегација и квалитет рада елементи су другог поддомена. Сегрегација се односи на хоризонталну и вертикалну дистрибуцију запослених жена и мушкараца по различитим секторима, занимањима и мјестима доносилаца одлука. **Концентрација жена и мушкараца у неким секторима економије или професије указује на хоризонталну родну сегрегацију, док заступљеност на управљачким позицијама указује на вертикалну сегрегацију.** Секторска сегрегација мјери се учешћем жена и мушкараца у секторима образовања, здравља и социјалног рада. Квалитет рада се мјери на основу флексибилног радног времена и изгледа у каријери.

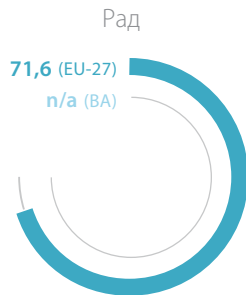
Инфографика 2. Индекс родне равноправности у домену Рад за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанију (2020, подаци из 2017. године), Црну Гору (2019, подаци из 2017. године), Сјеверну Македонију (2019, подаци из 2015. године) и Србију (2021, подаци из 2018. године)

За Босну и Херцеговину израчунати су само бодови за поддомен Учешће. **У поддомену Учешће БиХ остварује 62,8 бодова, док просјек ЕУ износи 81,3.** Бодови БиХ су за 33,1 бода нижи од најбоље позиционисане Шведске

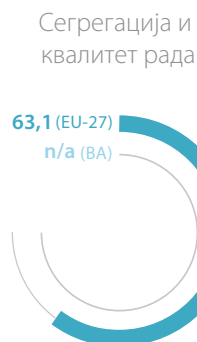
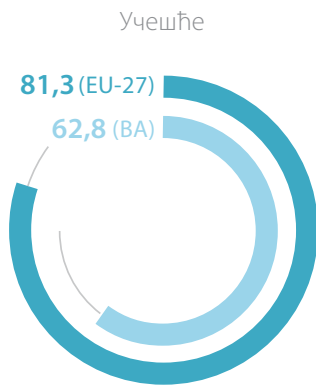
са 95,9 бодова, а за 6,3 бода ниже од најниже позиционисане Италије са 69,1. бодова, чиме се БиХ налази на најнижем мјесту у поређењу са земљама ЕУ и земљама Западног Балкана.

Дијаграм 4. Индекс родне равноправности у домену Рад за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године)

У поређењу са земљама Западног Балкана, у поддомену Учешће **БиХ има мање бодова од Сјеверне Македоније (68,2), Црне Горе (75,2), Србије (77) и Албаније (78,3).**

Дијаграм 5. Индекс родне равноправности у поддомену Учешће за Босну и Херцеговину (2022, подаци из 2020. године) и поддомену Сегрегација и квалитет рада за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године)

Друге статистичке информације за БиХ

Постоје значајне разлике у активности и запослењу између жена и мушкараца у БиХ. Стопа женске активности износи 36,8%, за разлику од стопе за мушкарце, која износи 59,7%. Жене чине 37,1% запослених лица и 49,6% незапослених на нивоу БиХ, према анкети из 2021. године о радној снази. Стопа запослености жена је нижа за 22,4% од стопе запослености мушкараца. Надаље, стопа незапослености за жене износи 22%, што је за 7,6% више од стопе за мушкарце. Највећа стопа незапослености од 44,5% односи се на жене из старосне групе од 15 до 24 године, што је за 10 посто више од стопе незапослености мушкараца исте старосне доби.⁴⁵ Како наводи МОР, удио незваничног запослења у укупној запослености процјењује се на 30,5% (**30,9% за мушкарце и 29,8% за жене**).⁴⁶

Политике за промоцију родне равноправности у домену Рад

У односу на промоцију родне равноправности у домену Рад, законодавство о родној равноправности, недискриминацији и раду садржи одредбе о родној равноправности и забрани родно засноване дискриминације, укључујући дискриминацију на основу пола, сексуалне оријентације, брачног статуса, трудноће, старосне доби и инвалидитета и по другим основама, у запослењу, радним односима, образовању, програмима обуке и професионалним квалификацијама те чланству у професионалним удружењима.

Законодавство забрањује непосредну и посредну дискриминацију, узнемиравање, родно засновано насиље и мобинг, те прописује судску заштиту. Међутим, жене су и даље у знатно мањој мјери заступљене на тржишту рада, како се наводи у **Родном профилу БиХ за 2021. годину; нижа стопа запослености и активности жена директна је посљедица претпостављених**

⁴⁵ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022b).

⁴⁶ MOR, Преглед неформалне економије БиХ, доступно на: <https://bit.ly/3yC7jUK>

улога жена као примарних старатељица дјете и старијих, што је производ дубоко укоријењених друштвених стереотипа и неједнаке расподјеле породичних обавеза између жена и мушкараца.⁴⁷ Овај документ такође наводи да постоје појединачне активне мјере за запошљавање и економско јачање жена широм Босне и Херцеговине, али ефекат активних мјера није на систематски начин евидентан нити се пажљиво пратио њихов утицај. Надаље, питање незапослености жена не рјешава се на досљедан начин кроз економске политике.

Како наводи GAPBiH, област рада, запошљавања и приступа ресурсима изузетно је сложена кад се ради о равноправности полова, јер подразумијева област тржишне економије и економије бриге, формалну и неформалну сферу економије те мултидимензионалне аспекте приступа различитим економским и друштвеним ресурсима који проистичу из рада као свакодневне друштвене активности. **Једнаке могућности на тржишту рада и у економском животу, економска независност и могућност доношења одлука унутар економских структура од виталног су значаја за остварење равноправности полова.**⁴⁸

GAPBiH, стога, предвиђа извјестан број мјера за подстицање запослења жена, укључујући али не ограничавајући се на спровођење родне анализе релевантних политика и програма у вези с тржиштем рада, запослења и приступа економским ресурсима како би се идентификовали недостаци, предности, стварне потребе и прилике које се односе на родну равноправност на основу редовног прикупљања, анализе и објаве података разврстаних према полу. GAPBiH такође предвиђа израду и спровођење програма за елиминацију родно засноване дискриминације у раду, запослењу и приступу економским ресурсима, укључујући програме обуке за жене с циљем изградње њихових капацитета за

потрагу, одабир и добијање адекватног посла, укључујући преквалификацију, samozапослење и предузетништво.

Истраживање Агенције за равноправност полова БиХ о утицају родно засноване подјеле породичних обавеза и обавеза у домаћинству показало је да у 93,8% партнерстава све рутинске обавезе у домаћинству обављају жене, док већа равнотежа постоји у случају бриге за дјецу и повремених обавеза у домаћинству.⁴⁹ GAPBiH препознаје потребу за унапређењем мјера да би се ускладио професионални и приватни живот, заштитила права по основу породичног односно родитељског одсуства, обезбиједило плаћено породично односно родитељско одсуство, као и за посебним мјерама које олакшавају запосленима усклађивање професионалних и породичних обавеза.

Приједлог Стратегије запошљавања у ФБиХ 2021-2027.⁵⁰ препознаје жене као значајан дио неактивног становништва и предвиђа извјестан број активних мјера за запошљавање, док у исто вријеме примјећује слабу координацију између активних (образовање одраслих, подстицаји или друге стимулације за запошљавање) и пасивних политика запошљавања (друштвена корист), као и недостатак стратегије за радну активацију жена које су неактивне због старања о дјечи. **Из тог разлога ова стратегија запошљавања поставља циљ да 10% жена са евиденције незапослених у исто вријеме прима дјечији додатак.**

Акциони план запошљавања РС за 2022. годину⁵¹ издваја различите категорије жена (на примјер жене које су жртве насиља) као посебне циљне групе за активне мјере запошљавања. Омладинске политике и политике за унапређење статуса Рома, као и политике социјалне инклузије у БиХ такође се фокусирају на повећање запослења, иако не прецизирају увијек жене као циљну групу.

47 UN Women (2021.)

48 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2018.)

49 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2020.)

50 Федерално министарство рада и социјалне политике (2021.)

51 Завод за запошљавање Републике Српске (2022.)

Програм економске реформе за БиХ 2022-2024. поставља приоритет да повећа запосленост посебно младих, жена и других рањивих група.⁵²

Програм предвиђа спровођење законодавства у домену рада, сигурности на послу и запошљавања те стратешких докумената и пројеката у домену запошљавања, па се може очекивати позитиван утицај на повећање запослености и смањење високе стопе незапослености и неактивности, посебно међу младима, женама и дугорочно незапосленима као и најрањивијим категоријама на тржишту рада, промовишући квалитетно запошљавање с циљем постизања једнаких прилика у приступу тржишту рада и уједначенијих радних услова.

Програм економске реформе такође као приоритет поставља јачање подршке предузетништву, с предвиђеним утицајем на родну равноправност. **Двије специфичне јавне политике усмјерене су на женско предузетништво у БиХ: то су Акциони план ФБиХ за развој женског предузетништва (2018-2020)⁵³ и Стратегија РС за развој женског предузетништва (2019-2023).⁵⁴**

Акциони план ФБиХ поставља као приоритет мјере за пружање системске подршке развоју женског предузетништва, побољшање аналитичке базе за надзор и подстицање женског предузетништва те јачање промоције и увезивање предузетница. Стратегија РС предвиђа мјере за оснаживање конкурентности пословних активности које су покренуле и које воде предузетнице, побољшање приступа и привлачности предузетништва и пословања за жене, те пружање додатне подршке посебним

областима женског предузетништва.

Стратегија развоја ФБиХ (2021.-2027.)⁵⁵ препознаје обесхрабреност жена кад је у питање тражење посла и фокусира се на неактивне жене (посебно оне недовољно образоване, жене старије од 50 година и оне које живе и раде у руралним подручјима)

Стратегија РС за развој пољопривредних и руралних подручја 2021-2027.⁵⁶ препознаје улогу жена у руралним подручјима и руралној економији. Наглашено је да су жене важан фактор и подршка руралном развоју, те да је потребно уклонити баријере у приступу подстицајима, као и баријере у приступу инфраструктури. Стратегија такође предвиђа програме подршке за запослење и самозапослење жена у руралним подручјима.

52 Дирекција за економско планирање (2022.)

53 Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта (2018.)

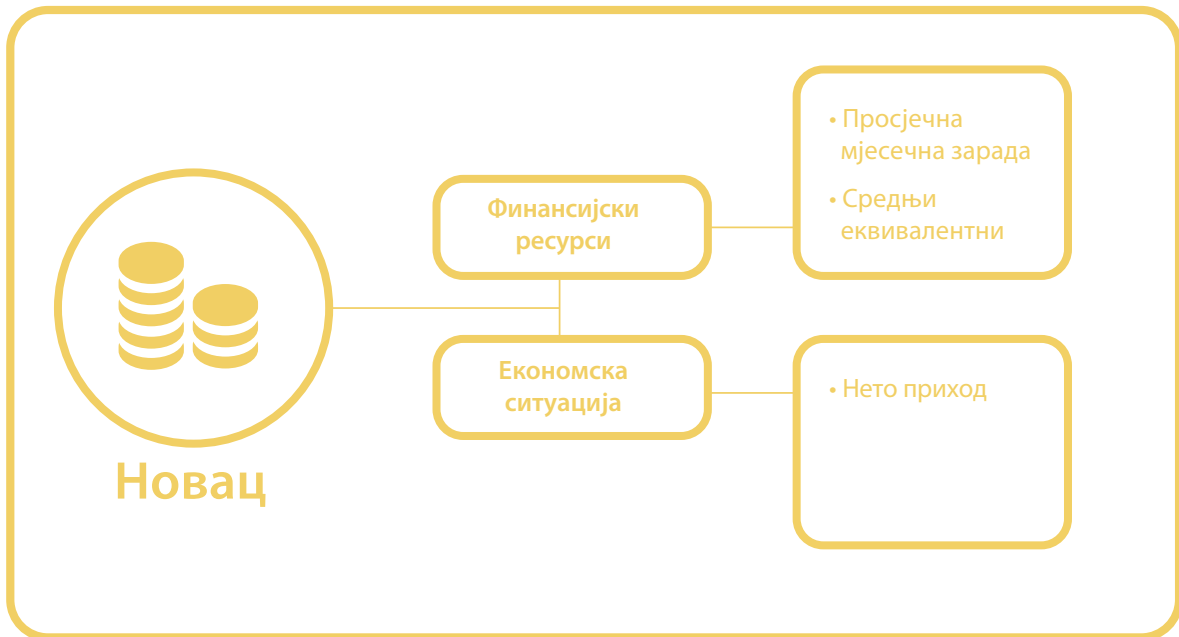
54 Влада Републике Српске (2019.)

55 Влада Федерације Босне и Херцеговине (2020.)

56 Влада Републике Српске / Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (2021.)

3.2. Домен Новац

Дијаграм 6. Индекс родне равноправности, домен Новац са поддоменима и релевантним показатељима

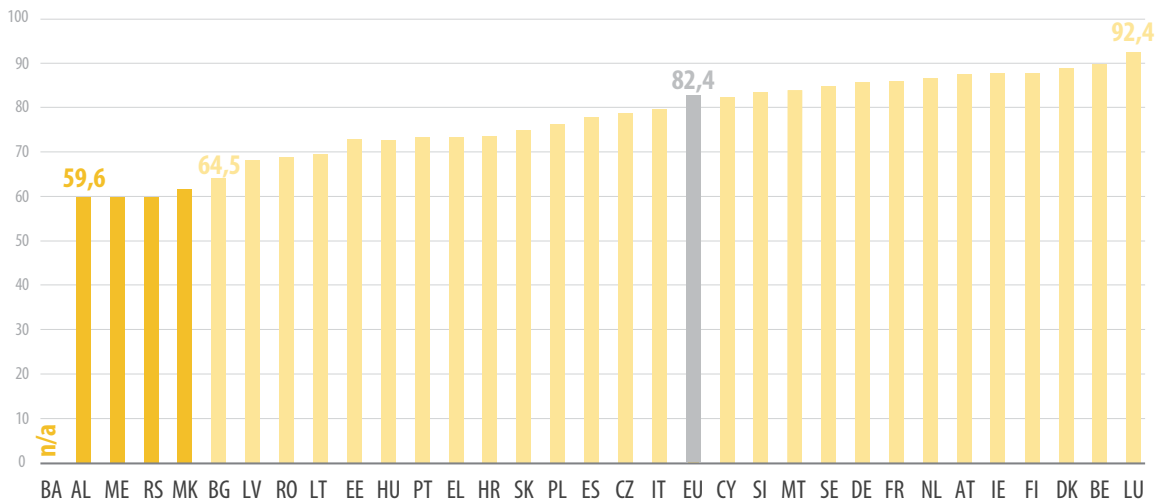

Родне неправности у приступу финансијским ресурсима и економска ситуација у којој живе жене и мушкарци мјере се у домену Новац. Поддомен Финансијски ресурси садржи податке о мјесечним зарадама жена и мушкараца који се мјере са два показатеља. Први показатељ представља мјесечну зараду по основу рада, а други показатељ представља средњи еквивалентни нето доходак који поред зарада на основу плаћеног рада обухвата пензије, социјална давања као и сваки други извор прихода. **Поддомен Економска ситуација мјери изложеност жена и мушкараца ризику од сиромаштва и расподјелу дохотка између жена и мушкараца.** Показатељи садржани у овој компоненти Индекса мјере удио

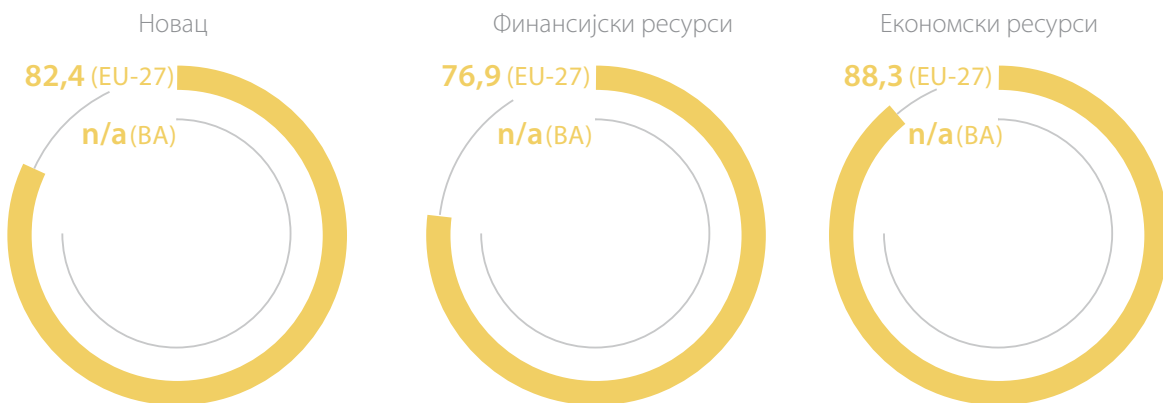
становништва које није у ризику од сиромаштва (чији је доходак изнад или на нивоу 60 посто медиане дохотка у земљи) и удио најниже и највише зараде разврстане према полу.

Вриједност Индекса ЕУ-27 за домен Новац износи 82,4, док најбољу вриједност има Луксембург 92,4, а најнижу Албанија 59,6. У поддомену Финансијски ресурси ЕУ-27 вриједност је 76,8 – у поређењу с најбољом вриједношћу 98 коју остварује Луксембург, и најнижом вриједношћу 54,6 коју остварује Бугарска. У поддомену Економска ситуација вриједност ЕУ-27 износи 88,3, у поређењу с највишом вриједношћу 98,2 коју остварује Словачка, и најнижом вриједношћу 76,1 коју остварује Бугарска.

Инфографика 3. Индекс родне равноправности у домену Новац за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанију (2020, подаци из 2017. године), Црну Гору (2019, подаци из 2017. године), Сјеверну Македонију (2019, подаци из 2015. године) и Србију (2021, подаци из 2018. године)

Дијаграм 7. Индекс родне равноправности у домену Новац и поддоменима Финансијски ресурси и Економски ресурси за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године)

Подаци у домену Новац за Босну и Херцеговину нису доступни, те тако није било могуће израчунати вриједност Индекса или упоредити га са земљама чланицама ЕУ или земљама Западног Балкана које теже ка чланству.

Приједлог је да се подаци убудуће могу прикупити из сљедећих извора: анкета о структури зарада (CEC) и анкета о приходима и животним условима (SILC).

3.3. Домен Знање

Дијаграм 8. Индекс родне равноправности, домен Знање, са поддоменима и релевантним показатељима

Вриједност Индекса

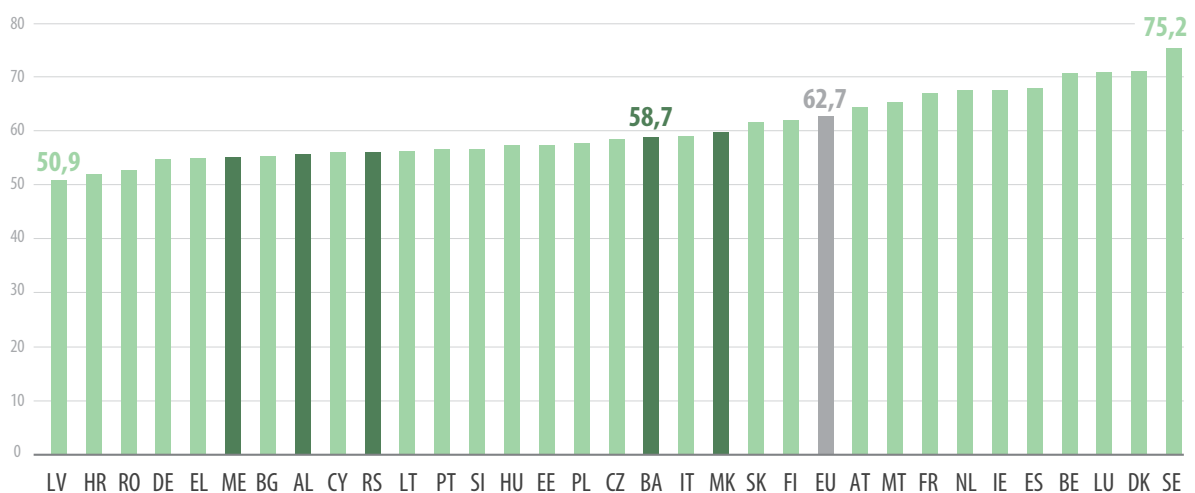
Домен Знање мјери родну равноправност у образовним достигнућима и учешћу, као и сегрегацију. Поддомен Образовна достигнућа и учешће показује успјех који жене и мушкарци остваре стичући високо образовање и ангажујући се у формалним и неформалним облицима образовања. Статус се мјери са два показатеља: постотак жена и мушкараца који имају високу стручну спрему, и учешће жена и мушкараца у cjеложивотном формалном и неформалном образовању и програмима обуке. Други поддомен указује на родну сегрегацију у високом образовању, што се мјери удјелом жена и мушкараца међу онима који студирају у областима образовања, здравства и старања те у хуманистичким наукама и умјетности.

У домену Знање Босна и Херцеговина остварује вриједност Индекса 58,7 – што је за 4 бода ниже од ЕУ просјека, 16,5 бодова ниже од највише вриједности коју остварује Шведска, а за 7,8 бодова више од најниже вриједности коју остварује Латвија. У поддомену Образовно достигнуће и учешће вриједност Индекса БиХ износи 54,9, док просјечна вриједност ЕУ износи 72,5. У овом поддомену вриједност БиХ је за 33,8 нижа од највише вриједности коју остварује Луксембург (88,7). У поддомену сегрегација, вриједност Индекса БиХ износи 62,9 – што је за 8,8 бодова више од ЕУ просјека (54,1), 5,5 бодова ниже од вриједности Шведске (68,4), а 23,5 бода ниже од вриједности коју остварује Латвија (39,4).

Једно од могућих објашњења великог скорa код овог индикатора може бити да извјештајне јединице (факултети) не класификују на исти

начин студијске програме, те да студенте не класификују у исти студијски програм сваке године.

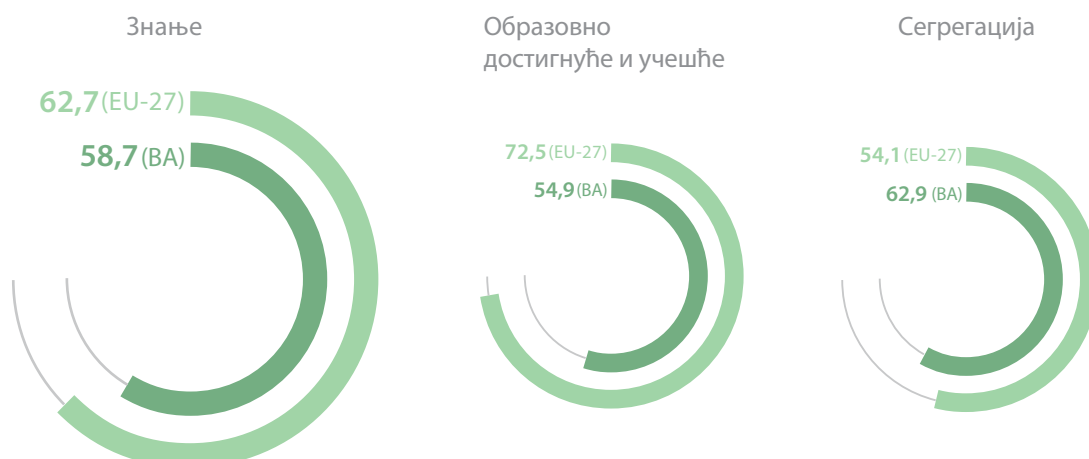
Инфографика 4 Индекс родне равноправности, домен Знање за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанију (2020, подаци из 2017. године), Босну и Херцеговину (2022, подаци из 2020. године), Црну Гору (2019, подаци из 2017. године), Сјеверну Македонију (2019, подаци из 2015. године) и Србију (2021, подаци из 2018. године)

У поређењу са четири земље Западног Балкана које су објавиле извјештаје о Индексу родне равноправности, **БиХ остварује вриједност вишу у свеукупном домену Знање него Црна Гора (55,1), Албанија (55,6) и Србија (56), али за 0,9 бодова нижу него Сјеверна Македонија (59,6).**

Међутим, у поддомену Образовно достигнуће и учешће БиХ остварује нижу вриједност него све четири земље – Албанија (55,3), Сјеверна Македонија (59,1), Србија (60,2) и Црна Гора (63). БиХ има виши Индекс сегрегације у односу на Црну Гору (48,2), Србију (52,1), Албанију (56) и Сјеверну Македонију (60).

Дијаграм 9. Поређење Босне и Херцеговине (2022, подаци из 2020. године) и ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године) у домену Знање и поддоменима

Друге статистичке информације за БиХ

У БиХ је постотак жена међу студентима који су уписани у високошколске установе у академској години 2020/2021 износио 59,4%, док је постотак жена међу онима који су дипломирали на факултету 2020. године износио 59,95%. Постотак жена међу свим студентима који су магистрирали 2020. године износио је 64,36%, док је постотак жена које су докторирале исте године износио 41,17%.⁵⁷

У БиХ су жене доминантно заступљене у областима образовања (80%), здравства и социјалног старања (75%), те у природним наукама и умјетности (67%).⁵⁸ Родни профил Босне и Херцеговине за 2021. годину биљежи родну равнотежу у случају истраживача и истраживачица на високошколским институцијама, иако постоји разлика у корист мушкараца у погледу руковођења истраживањем.⁵⁹ Жене су бројније у односу на мушкарце у области истраживања у хуманистичким, природним и друштвеним наукама, те у медицини и здравственим наукама. Значајна разлика између полова у корист мушкараца уочљива је у случају старосних група 60-64, 65-69 и 70+.⁶⁰

Политике за промоцију родне равноправности у домену Знање

Оквир за реализацију **циљева одрживог развоја (SDGs)** у Босни и Херцеговини наводи: „У укупној образовној структури становништва, жене су у знатно неповољнијем положају од мушкараца, што их ставља у неповољнији положај у односу на мушкарце на тржишту рада“.⁶¹

GAPViH препознаје образовање као један од најважнијих елемената у постизању родне равноправности, посебно у вријеме када постоји

потреба за континуираним образовањем и професионалним усавршавањем без обзира на године.⁶²

Законодавство у БиХ и релевантни међународни документи гарантују право на образовање без дискриминације по било којем основу, укључујући и по основу рода. Међутим, како се наводи у GAPViH, **иако је једнак број дјечака и дјевојчица, жена и мушкараца укључен у процес образовања у БиХ, ограничене су могућности напредовања за дјевојчице и жене, као и приступ позицијама за које су потребне високе квалификације**, прије свега због стереотипа који се односе на мушка/женска занимања и због проблема усклађивања професионалног и породичног живота.⁶³

GAPViH, стога, промовише мјере које теже ка стварању једнаких прилика и приступа образовању за дјевојчице и дјечаке, жене и мушкарце било које старосне доби, укључујући припаднике угрожених категорија у сваком подручју (рурално/урбано) и са истим изгледима за будући пословни живот. GAPViH предвиђа мјере за израду родно осјетљивих политика у области образовања и науке, уз спровођење међународних и државних стандарда родне равноправности у кључним законима, стратегијама, акционим плановима, програмима и другим актима ових области. Како наводи GAPViH, израда политика требало би да се заснива на спровођењу гендер анализе с циљем утврђивања недостатака, предности, стварних потреба и могућности са аспекта равноправности полова. Предвиђа се да се гендер анализа и уврштавање родне освијешћености у области образовања, науке, културе и спорта ослања на редовно прикупљање, анализу и објављивање податка разврстаних по полу о приступу и учешћу жена и мушкараца на свим нивоима у образовном систему.

57 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

58 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

59 UN Women (2021).

60 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022b), као што је citirano у UN Women (2021.)

61 Оквир за остварење циљева развоја у БиХ 2020, доступно на: <https://bit.ly/3Q02tGN>

62 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2018.)

63 Idem.

Супротно томе, политика која идентификује приоритете за развој високог образовања у БиХ за период 2016-2026⁶⁴ родно је неутрална и не прави разлику између жена и мушкараца као посебних циљних група. Исто се може рећи и за Стратегију развоја образовања Републике Српске за период 2016-2021,⁶⁵ као и за Стратегију развоја ФБиХ 2021-2027.⁶⁶ Иу дијеловима који се односе на стратешке приоритете у области образовања, иако укључују дјеловање које се односи на предузетничко образовање и уопштено цјеложивотно учење. Акциони план БиХ за друштвену инклузију Рома и Ромкиња 2021-2025.⁶⁷ садржи стратешке приоритете који се односе на већу инклузију Рома у образовање, без посебног наглашавања положаја и потреба Рома и Ромкиња. Исто се може рећи за шире политике за омладину у БиХ,⁶⁸ које су генерално родно неутралне.

Тачније, у односу на поддомен Образовна достигнућа Индекса родне равноправности, мјере GAPViH укључују редовно праћење и процјену приступа оба пола на постдипломским програмима и у стицању научних звања, као и приступ грантовима и стипендијама, научноистраживачким програмима и пројектима под истим условима.

Стратегија развоја науке у Босни и Херцеговини 2017-2022.⁶⁹ садржи стратешке мјере за постизање родне равноправности у истраживачком раду, прописујући да ће надлежне институције развијати политику о равноправности полова у истраживачким институцијама, посебно у подручјима гдје су недовољно заступљене жене (на примјер,

64 Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2015.)

65 Влада Републике Српске (2016а)

66 Влада Федерације Босне и Херцеговине (2020.)

67 Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2020.)

68 На примјер, Омладинска политика Владе Републике Српске 2022-2026. тренутно је у изради

69 Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2016.)

на високим позицијама и менаџменту истраживачких институција).⁷⁰

Надаље, GAPViH предвиђа израду и спровођење програма мјера и активности за остваривање једнаких права и једнаког приступа образовању и науци, укључујући јачање професионалних капацитета за примјену домаћих и међународних стандарда у наведеним областима. У области цјеложивотног учења, GAPViH предвиђа подршку програмима цјеложивотног образовања за приоритетне циљне групе као што су: одрасли без завршене основне или средње школе, одрасли са завршеном средњом школом која не одговара потребама тржишта рада, особе с посебним потребама, ромска популација, повратници, старија лица као и лица које желе да напредују у раду и занимању те да усавршавају подузетничке способности.

Стратегије за образовање одраслих у контексту цјеложивотног образовања у БиХ⁷¹, као и у Републици Српској⁷², не праве разлику између потреба жена и мушкараца и нису родно освијешћене за сврхе поступања према женама и мушкарцима конкретно у складу с њиховим потребама које је утврдила родна анализа, иако идентификују потребу за унапређењем и консолидацијом образовних политика у складу с потребама тржишта рада. У том контексту, **Програм економске реформе за Босну и Херцеговину 2022-2024. као приоритет одређује унапређење везе између образовања и тржишта рада и јачања приступа образовању и квалитета образовања.**⁷³ Овај програм предлаже мјере за консолидацију политика и програма за образовање одраслих да би се фокусирали на потребе жена и њихову интеграцију у тржиште рада.

70 Idem.

71 Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2014.)

72 Министарство просвјете и културе Републике Српске (2020.)

73 Дирекција за економско планирање (2022.)

3.4. Домен Вријеме

Дијаграм 10. Индекс родне равноправности, домен Вријеме са поддоменама и релевантним показатељима

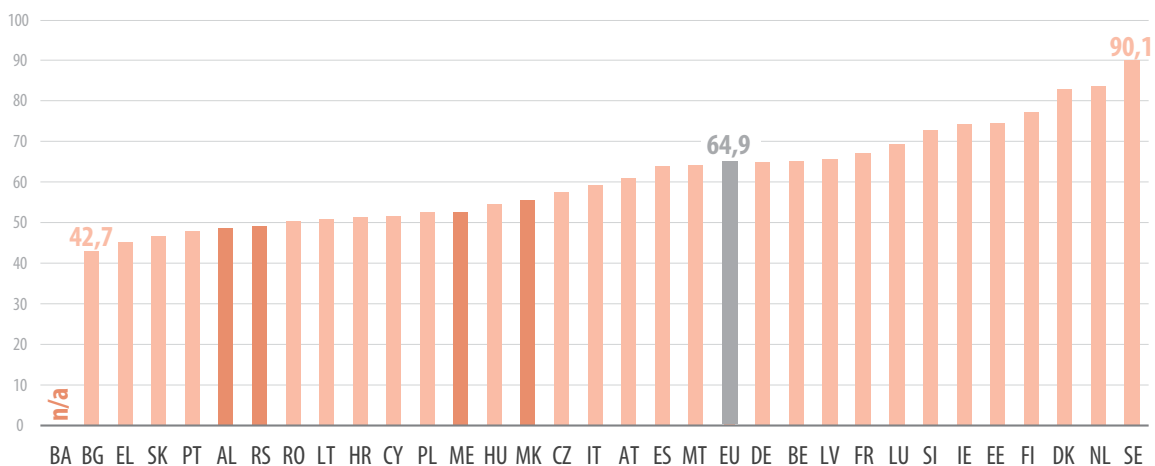

Домен Вријеме односи се на дихотомију плаћеног и неплаћеног рада у домаћинству и старању о дјечи и другим члановима домаћинства, као и на дихотомију радног и слободног времена. У оквиру поддомена **Активности његе, родни јаз се мјери временом који жене и мушкарци проведу у бризи око дјеце, образовању дјеце или у њези старијих чланова домаћинства или лица с инвалидитетом, као и јаз у кућним пословима као што су кување и други слични послови.** Други поддомен односи се на обрасце времена проведеног у друштвеним, личним и грађанским активностима које су важне за квалитет живота, индивидуални развој и добробит, као и активно учешће у друштву кроз разне облике грађанске партиципације.

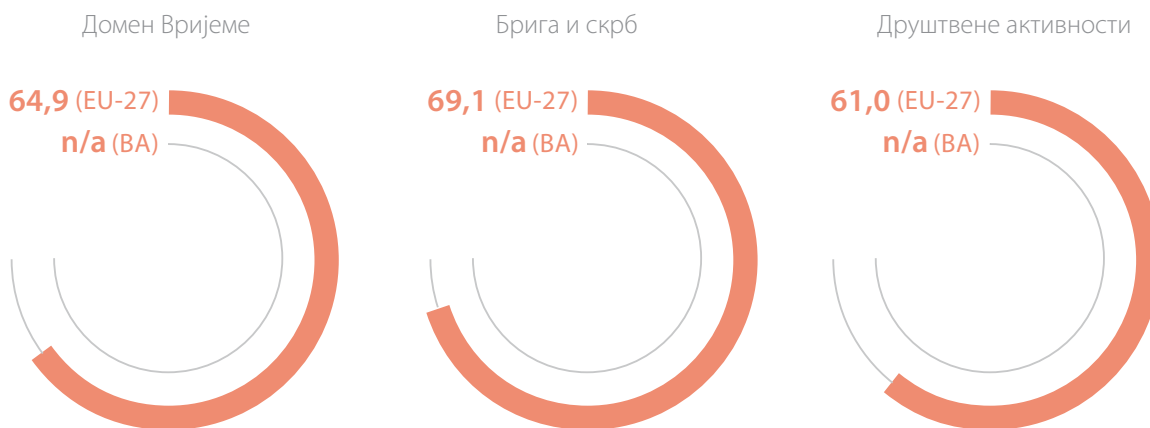
У оквиру овог поддомена родни јаз се мјери кроз вријеме које жене и мушкарци проведу у спортским, културним и другим активностима ван куће, у комбинацији с њиховим ангажманом у добровољним и добротворним активностима.

Вриједност у ЕУ-27 за домен Вријеме износи 64,9, што се пореди с највишом вриједношћу 90,1 коју остварује Шведска, и најнижом вриједношћу 42,7 коју остварује Бугарска. У поддомену Активности старања, ЕУ-27 остварује вриједност од 69,1, што се пореди са највишом вриједношћу од 90,9 коју остварује Шведска, и најнижом вриједношћу од 50,9 коју остварује Грчка. У поддомену Друштвене активности вриједност коју остварује ЕУ-27 је 61, што се пореди са највишом вриједношћу од 89,3 коју остварује Шведска, и најнижом вриједношћу од 32,6 коју остварује Бугарска.

Инфографика 5. Индекс родне равноправности, домен Вријеме у ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанији (2020, подаци из 2017. године), Црној Гори (2019, подаци из 2017. године), Сјеверној Македонији (2019, подаци из 2015. године) и Србији (2021, подаци из 2018. године).

Дијаграм 11. Индекс родне равноправности, домен Вријеме са поддоменима Активности старања и Друштвене активности за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године)

Подаци за Босну и Херцеговину за домен Вријеме нису доступни, те стога није било могуће да се израчуна вриједност Индекса или упореди са земљама чланицама ЕУ или државама потенцијалним кандидаткињама

из региона Западног Балкана. Сугестија је да подаци убудуће могу да се прикупе путем европског истраживања о квалитету живота (EQLS).

3.5. Домен Моћ

Дијаграм 12. Индекс родне равноправности, домен Моћ са поддоменима и релевантним показатељима

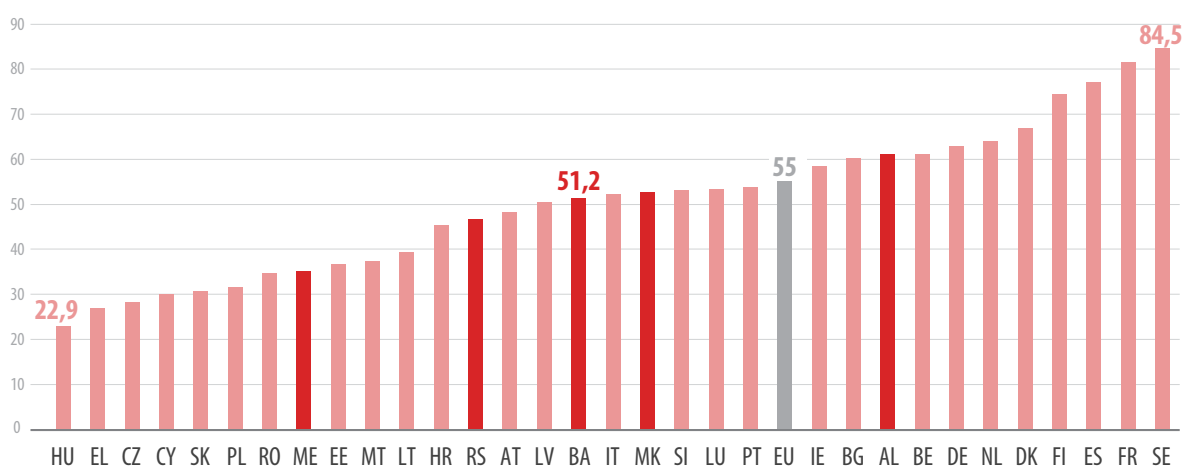

Вриједности Индекса

Вриједност Индекса у домену Моћ: родни јаз се мјери кроз учешће у структурама политичке, економске и друштвене моћи. Поддомен Политичка моћ укључује показатеље који мјере заступљеност жена међу особама које дјелују као министри/це у влади, удио жена међу заступницима/ама у парламенту, укључујући заступнике/це у локалним скупштинама. Поддомен Економска моћ односи се на јаз у управљању економским ресурсима кроз

управљачке позиције и укључује показатеље учешћа жена у управљачким или надзорним одборима највећих компанија на берзи, те учешће у извршном одбору централне банке. Поддомен Друштвена моћ садржи показатеље за омјер жена и мушкараца у одборима организација које финансирају истраживања, јавним емитерима и највишим тијелима која доносе одлуке у тијелима државних олимпијских спортских организација.

Инфографика 6. Индекс родне равноправности, домен Моћ за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанију (2020, подаци из 20197. године), Босну и Херцеговину (2022, подаци из 2019, 2020 и 2021. године), Црну Гору (2019, подаци из 2017. године), Сјеверну Македонију (2019, подаци из 2015. године) и Србију (2021, подаци из 2018. године)

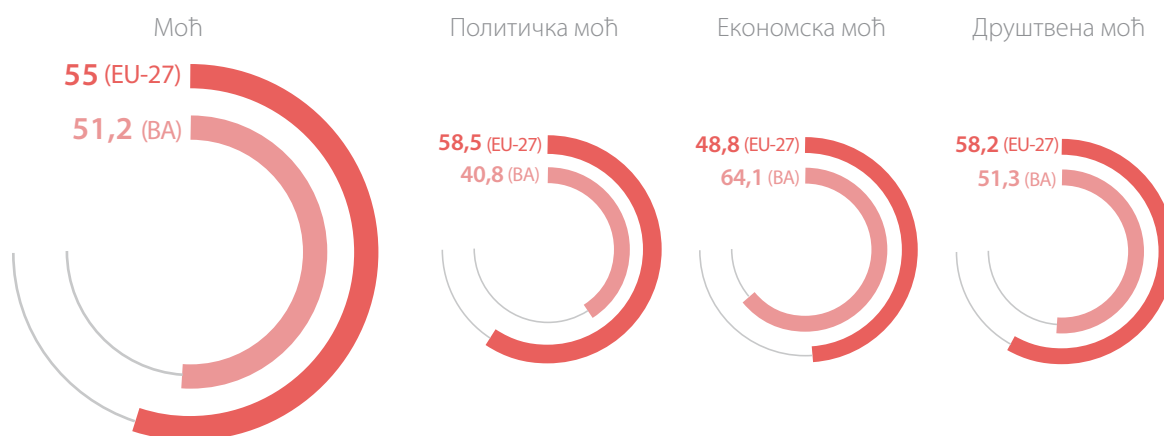

У домену Моћ Босна и Херцеговина остварује вриједност Индекса од 51,2 – што је за 3,8 бодова ниже од просјека ЕУ, за 33,3 бода ниже од највише вриједности коју остварује Шведска, а за 28,3 бода више од најниже вриједности коју остварује Мађарска. У поддомену Политичка моћ БиХ остварује вриједност Индекса од 40,8 у поређењу са просјеком ЕУ од 58,5, највишом вриједношћу од 95 коју остварује Шведска и вриједношћу од 21,8 коју остварује Мађарска. У поддомену Економска моћ БиХ остварује вриједност Индекса од 64,1 – што је за 15,3 бодова више од просјека ЕУ (48,8), за 21,3 бод ниже од Француске која остварује најбољу вриједност и за 47 бодова више од Чешке Републике која остварује најнижу вриједност. У поддомену Друштвена моћ БиХ остварује вриједност Индекса од 51,3 у поређењу са вриједношћу ЕУ која износи 58,2. Вриједност

коју БиХ остварује у овом поддомену пореди се са највишом вриједношћу од 89,8 коју остварује Шведска и најнижом вриједношћу коју остварује Пољска (19,2).

У поређењу са земљама Западног Балкана, БиХ остварује вриједност сличну као Сјеверна Македонија (52,6) у свеукупном домену Моћ, вишу од Србије (46,5) и Црне Горе (35,1) и нижу од Албаније (60,9). У поддомену Политичка моћ БиХ остварује вриједност нижу од других земаља региона – Србија (43), Црна Гора (44,7), Сјеверна Македонија (44,6) и Албанија (71,7). У поддомену Економска моћ БиХ остварује вриједност вишу од Црне Горе (31,8), Србије (43) и Сјеверне Македоније (44,6), али нижу од Албаније (74,5). У поддомену Друштвена моћ БиХ остварује вриједност вишу од Црне Горе (30,5), Србије (38,5) и Албаније (42,3), али нижу од Сјеверне Македоније (65,2).

Дијаграм 13. Поређење између Босне и Херцеговине (2022, подаци из 2019, 2020 и 2021. године) и ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године) у домену Моћ и поддоменима

Друге статистичке информације о БиХ

Током Општих избора 2018. године 7.497 политичких кандидата и кандидаткиња кандидовало се за различите позиције у власти на државном, ентитетском и кантоналном нивоу, од чега су 3.119 биле жене (41%).⁷⁴ Постотак жена изабраних у Заступнички дом Парламентарне скупштине БиХ износи 26,19%, а у Дом народа 20%.⁷⁵ Постотак жена изабраних у Заступнички дом Парламента ФБиХ износи 27,6%, а у Народну скупштину РС 21,7%.⁷⁶ Постотак жена у кантоналним скупштинама варира од 13% до 47% у различитим кантонима⁷⁷ и износи 31% у просјеку.⁷⁸ У Савјету министара БиХ од девет министарстава жене се налазе на челу два министарства (22%). Министрице чине 19% министарског кадра у Влади ФБиХ (жене су на челу три од укупно 16 министарстава). Проценти су виши у РС, гдје жене заузимају 37,5% министарских мјеста и налазе се на челу шест од 16 министарстава.

⁷⁴ Европска комисија (2019а)

⁷⁵ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

⁷⁶ Idem.

⁷⁷ Кадрибашић, А. и др. (2020), као што је цитирано у UN Women (2021.)

⁷⁸ Friedrich Ebert Stiftung (2020а), као што је цитирано у UN Women (2021.)

Треба истаћи да РС има предсједницу, која је раније била на функцији премијерке. **Тренутно ни један ниво власти у БиХ нема премијерку.** Заступљеност жена у кантоналним властима је мала, са само неколико кантоналних министрица. Када се ради о Локалним изборима 2020. године, само 29 жена у односу на 396 мушкараца кандидовало се за позицију начелника/начелнице, односно градоначелника/градоначелнице, а само пет жена је изабрано. У случају изборних листа за локална вијећа, жене су биле заступљене са 42,27%. Постотак изабраних жена на локалним изборима износи 20,6% у цијелој БиХ⁷⁹ (21,8% у ФБиХ и 17% у РС⁸⁰). Жене из мањинских група једва да су заступљене у процесима доношења одлука.⁸¹

⁷⁹ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

⁸⁰ UN Women (2021а), као што је цитирано у UN Women (2021.)

⁸¹ Европска комисија (2020.)

У недавној студији се наводи да су жене заступљене у управљачким структурама јавних компанија у БиХ са 23% (**20% у ФБиХ, 15% у РС и 33% у БДБиХ**). Када се ради о генералним директорима/цама јавних компанија у БиХ, 5,55% њих су жене.⁸² **У десет највише ранжираних компанија на тржишту у БиХ 2020. године жене су биле заступљене у управљачкој структури са 17%, а мушкарци са 83%**. Само једна од десет компанија има жену као предсједницу.⁸³ Ово потврђује раније налазе Агенције за равноправност полова о томе да се жене суочавају са стакленим плафоном на тржишту рада.⁸⁴

У току 2020. године жене су представљале једног од четири члана управног одбора јавног емитера, док у шест чланова Одбора Регулаторне агенције за комуникације није било жена. Надаље, на примјеру највише финансираних олимпијских спортова, жене нису заступљене као предсједнице управних одбора спортских удружења, док је од 17 предсједничких функција у овим управним одборима само једна жена.⁸⁵

Политике за промоцију родне равноправности у доношењу одлука

Закон о равноправности полова уређује учешће у јавном животу тако што намеће обавезу државним органима да осигурају и промовишу једнаку родну заступљеност у управљачким процесима и доношењу одлука те заступљеност на свим нивоима организација, укључујући политичке партије, правна лица с овлашћењима, правна лица у власништву или под контролом државе. Ово се односи на именовања у управљачким структурама извршних тијела, јавних предузећа и локалних заједница. Једнака родна заступљеност дефинисана је тако да буде заступљено најмање 40% подзаступљеног пола, а Закон регулише

одговорност за усвајање привремених специјалних мјера с циљем достизања једнаке родне заступљености.

Изборни закон БиХ⁸⁶ усаглашен је са Законом о равноправности полова, који дефинише да је једнака заступљеност полова осигурана када на изборним листама постоји најмање 40% заступљености сваког пола. Закон такође предвиђа обавезни редосљед различитих полова на изборним листама. Измјене Изборног закона из 2016. године односиле су се на подизање прага за додјелу мандата појединачним кандидатима и кандидаткињама на страначким листама са 5% на 10% на локалном (општинском) нивоу, као и са 5% на 20% на вишим нивоима. Ова мјера је значајно утицала на учешће жена, посебно на кантоналном нивоу. Приједлог измјена и допуна Закона о Савјету министара БиХ, који предвиђа заступљеност од 40% мање заступљеног пола у сазиву Савјета министара, још увијек није усвојен.⁸⁷

GAPViH предвиђа мјере за постизање једнаке родне заступљености у изради политика и доношењу одлука на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини.⁸⁸

То укључује редовно одржавање и ажурирање статистичких евиденција разврстаних према полу у вези с кандидатским листама, изборним резултатима на свим нивоима власти и заступљеношћу жена и мушкараца у извршним властима, јавној управи, правосуђу и дипломатији, као и спровођење родне анализе и истраживања о учешћу жена и мушкараца у јавном животу и доношењу одлука. Ово је прописано ради стварања погодног амбијента за израду и спровођење мјера унапређења равноправне заступљености у јавном животу и

82 Диздар, А. (2020), као што је цитирано у UN Women (2021.)

83 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

84 Доступно на:

<https://arsbih.gov.ba/stakleni-krov-na-trzistu-rada/>

85 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

86 Изборни закон Босне и Херцеговине, Службени гласник БиХ бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16.

87 Измјене доступне на: <https://bit.ly/3yyDGnt>.

88 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и изјеглице Босне и Херцеговине. (2018.)

на мјестима доношења одлука, уз спровођење програма обуке с циљем јачања капацитета политичких партија и повећања броја жена у јавном животу на свим нивоима одлучивања. GАРViН узима у обзир улогу медија у подстицању учешћа жена у политици и доношењу одлука, и наглашава улогу медија у спровођењу промотивних активности, информативних и кампања за подизање свијести јавности о важности равноправне заступљености жена и мушкараца на свим нивоима политичког и јавног одлучивања. **Агенција за равноправност полова и гендер центри, у партнерству са међународним донаторима и цивилним друштвом, воде кампање за подизање свијести посебно прије избора, те промовишу улогу кандидаткиња.**

Родни профил земље за БиХ наводи да је правосуђе једини дио власти у БиХ гдје жене нису мање заступљене, а Стратегију за унапређење родне равноправности у правосуђу Босне и Херцеговине⁸⁹ усвојио је Високи судски и тужилачки савјет БиХ. Потребно је нагласити да је један од приоритета Акционог плана БиХ за спровођење UNSCR 1325 „Жене, мир и сигурност“ 2018-2022.⁹⁰ „повећано учешће жена у војсци, полицији, мировним мисијама, укључујући заступљеност на положајима доносилаца одлука“.

Женско предузетништво у БиХ тема је посебних стратешких докумената. ФБиХ и РС усвојиле су стратешке документе о женском предузетништву, тачније Акциони план за развој женског предузетништва ФБиХ (2018-2020)⁹¹ и Стратегију за развој женског предузетништва РС (2019-2023).⁹² OECD⁹³ примјећује да се политика о женском предузетништву побољшала од 2016. године, али већа координације између свих надлежних органа и размјена добрих пракси и знања помогле би ширем екосистему женског предузетништва. Према процјени OECD-а из 2019. године, укључење женског предузетништва у шири економски простор је слабо.

89 Доступно на: <https://bit.ly/3ltJ0IA>.

90 Доступно на: <https://bit.ly/3P6f8cv>.

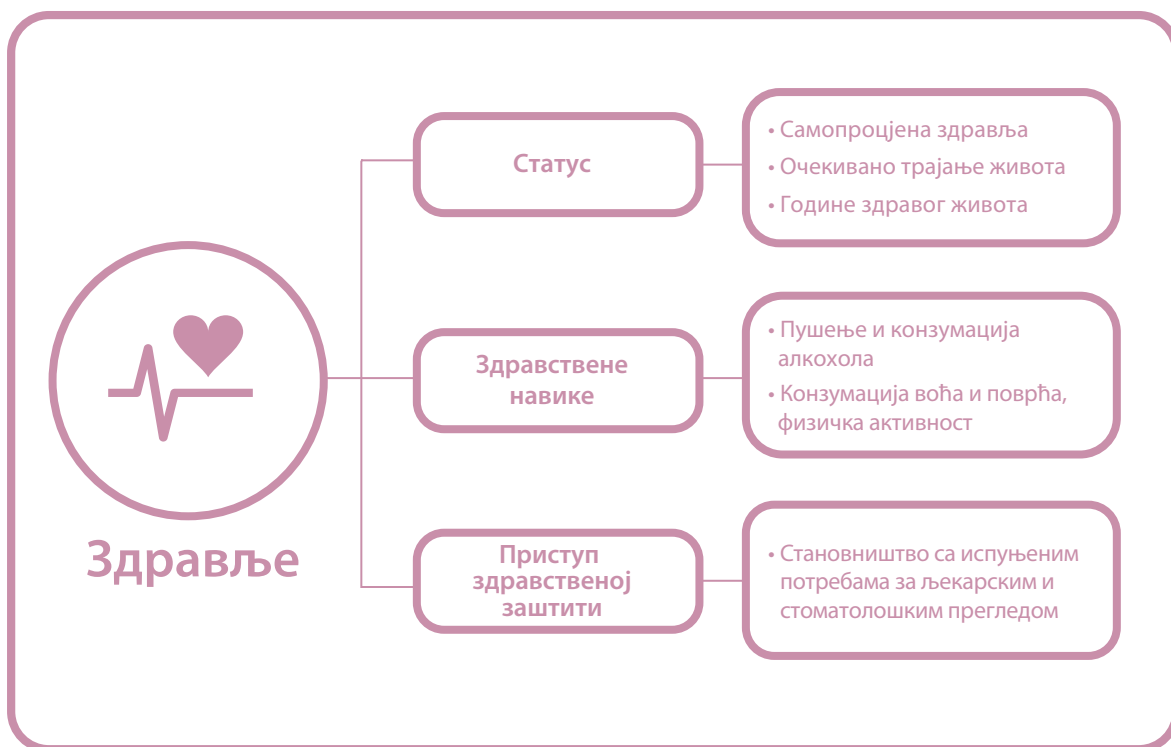
91 Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта (2018.)

92 Влада Републике Српске (2019.)

93 OECD i dr. (2019), стр. 541, као што је цитирано у UN Women (2021.)

3.6. Домен Здравље

Дијаграм 14. Индекс родне равноправности, домен Здравље са поддоменама и релевантним показатељима

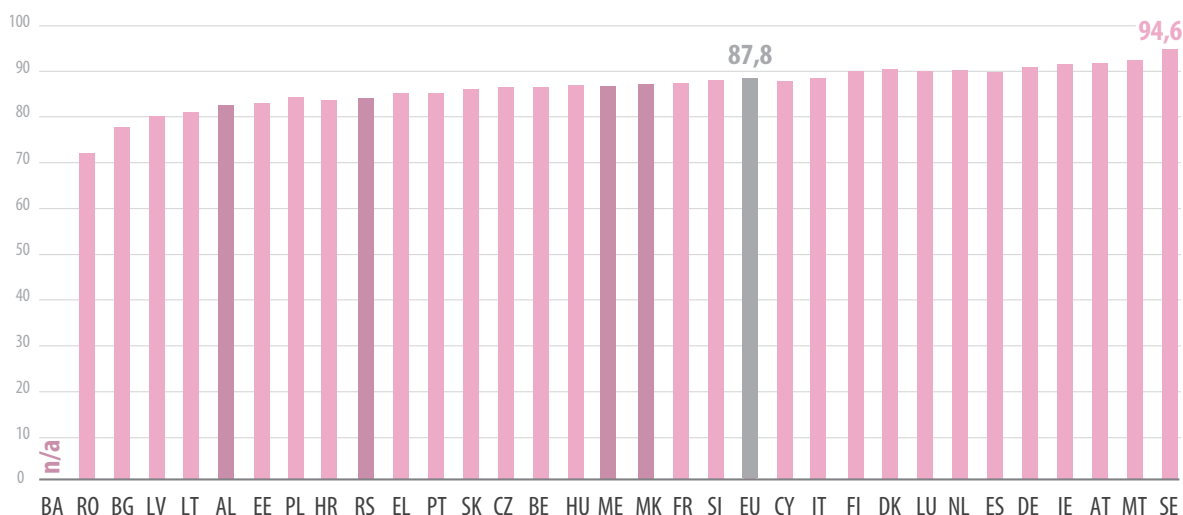

Вриједности Индекса

Вриједност Индекса родне равноправности у домену Здравља мјере се у три поддомена: Здравствени статус, Здравствене навике и Приступ здравственим структурама. Поддомен који се односи на здравствени статус садржи показатеље субјективне процјене здравља жена и мушкараца, очекивану дужину живота при рођењу и број очекиваних година здравог живота. Поддомен који се односи на здравствене навике укључује показатеље који мјере превладавање модела понашања

ризичних по здравље, попут пушења и конзумације алкохола, те доминантност здравих модела понашања – конзумација воћа и поврћа и физичка активност. Поддомен Приступ здравственим структурама укључује показатеље испуњених потреба за здравственим и стоматолошким услугама, којим се мјери омјер жена и мушкараца који су пријавили да су имали прегледе те добили дијагнозу и терапију кад је то било потребно.

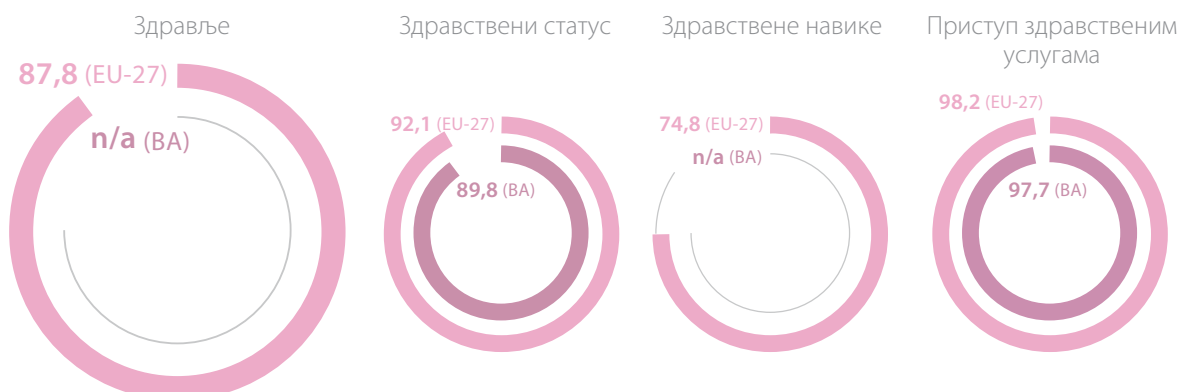
Инфографика 7. Индекс родне равноправности, домен Здравље за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године), Албанију (2020, подаци из 2017. године), Црну Гору (2019, подаци из 2017. године), Сјеверну Македонију (2019, подаци из 2015. године) и Србију (2021, подаци из 2018. године)

Вриједности Индекса у поддоменима Статус и Приступ здравственим услугама израчунате су за БиХ. **У овим поддоменима БиХ остварује вриједност 89,8 за поддомен Статус и 97,7 за поддомен Приступ здравственим услугама.** Ово се пореди са просјеком ЕУ од 92,1 и 98,2 за Статус, односно за Приступ здравственим услугама.

У поддомену Статус БиХ за 7,9 бодова стоји ниже од најбоље вриједности коју остварује Ирска (97,7) и за 9,4 бодова више од најниже вриједности коју остварује Латвија. У поддомену Приступ здравственим услугама БиХ остварује 2,1 бода ниже од најбоље вриједности коју има Малта (99,8) и 4,8 бодова више од најлошије рангиране Естоније.

Дијаграм 15. Индекс родне равноправности у Домену Здравље за ЕУ-27 (2021, подаци из 2019. године) и поређење између Босне и Херцеговине (2022, подаци из 2015. године) и ЕУ-27 у поддоменима Статус и Приступ здравственим услугама

У поређењу са земљама Западног Балкана, БиХ остварује вишу вриједност од Србије (88,3) и Црне Горе (87,4) у поддомену Статус, али нижу од Албаније (91,6) и Сјеверне Македоније (93,3). У поддомену Приступ здравственим услугама БиХ остварује највишу вриједност у односу на четири земље из региона, односно Сјеверну Македонију (97,2), Србију (93,1), Црну Гору (92,5) и Албанију (89,1).

Друге статистичке информације о БиХ

Према службеним статистикама, **жене у Босни и Херцеговини живе 5,3 година дуже од мушкараца**, а просјечни животни вијек жена је 77,2, а мушкараца 71,9 година.⁹⁴ Како се наводи у Извјештају о хуманом развоју за Босну и Херцеговину, од 1990. до 2019. године очекивана дужина живота при рођењу у Босни и Херцеговини порасла је за 6,5 година – са 70,9 на 77,4.⁹⁵ Од укупног броја умрлих жена 2020. године, 50% њих преминуло је због болести циркулаторног система, а тај постотак код мушкараца је 40%. Статистички подаци сугеришу да жене мање умиру од других болести, попут тумора и COVID-19.⁹⁶

Подаци о сексуалном и репродуктивном здрављу у БиХ су ограничени.⁹⁷ Заводи за јавно здравство имају задатак да прикупљају податке и израђују статистичке извјештаје, али се ти подаци не сматрају сасвим поузданим услед више фактора, и не само због питања откривања и пријављивања болести и интервенција и досљедности извјештавања из појединачних извора података. Заступљеност абортуса је непозната и праћење смрти породиља има одређене недостатке.⁹⁸ Посљедње истраживање вишеструких показатеља (МИЦС) и за ромску популацију у БиХ проведено је 2011. и 2012. године, а објављено 2013. године. Надаље, статистичке агенције још нису провеле свеобухватно демографско и здравствено истраживање.

94 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

95 UNDP (2020a).

96 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022.)

97 Карађиновић, Н. и др. (2019.)

98 UN Women (2021).

Политике за промоцију родне равноправности у домену Здравље

У складу са законима, здравствена брига је у принципу доступна свима без дискриминације по било којем основу. **Међутим, БиХ не користи опште и свеукупне здравствене стратегије, него се у појединачним надлежностима формулишу специфичне стратегије фокусиране на појединачна здравствена питања, односно посебне циљне групе.** Ове стратегије генерално укључују потребе жена као посебне циљне групе.

Влада ФБиХ је 2010. године усвојила Стратегију за унапређење сексуалног и репродуктивног здравља и права за период 2010-2019. године.⁹⁹ Ова стратегија фокусира се на здравље и заштиту породиља, на планирање породице и смањење броја абортуса, на превенцију сексуално преносивих болести (STDs) те малигну обољења сексуалних репродуктивних органа, као и на сексуално образовање и свијест. **УФБиХ је израђен Оквир за сексуално и репродуктивно здравље за период 2020-2026. година. Посљедња Стратегија за сексуално и репродуктивно здравље у РС усвојена је 2019. године.**¹⁰⁰ Ова стратегија разматра посебне потребе жена и угроженост маргинализованих група, те се фокусира на планирање породице, здравље мајке, репродуктивно здравље и превенцију сексуално преносивих болести, услуге и информације о сексуалном и репродуктивном здрављу, као и на сексуално и репродуктивно здравље у кризним ситуацијама.

99 Федерално министарство здравства (2010.)

100 Влада Републике Српске / Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске (2019.)

Министарство здравља ФБиХ и Министарство здравља и социјалне заштите РС израдили су три сета клиничких смјерница (Postpartum haemorrhage – PPH, Preeclampsia) и Смјернице за израду клиничких смјерница.

Надаље, уложени су напори на успостављању система надзора за праћење смрти мајке. Надаље, елементи Минималног почетног пакета услуга (MISP) за сексуално и репродуктивно здравље (CP3) у кризним ситуацијама у одређеној су мјери интегрисани у стратегије за CP3 у БиХ, као нпр. у Стратегију РС за CP3.¹⁰¹

Изражене су посебне здравствене стратегије у контексту одговора на родно засновано насиље (P3H) и сексуално насиље током сукоба (CRSV). До краја 2018. године израђена су два свеобухватна ресурсна пакета за одговор здравственог сектора на P3H и CRSV у ФБиХ и РС. У ФБиХ ресурсни пакет садржи 12 производа, укључујући ресурсни пакет за јачање одговора здравственог сектора на P3H, модуле и материјале за обуку здравственог сектора за борбу против P3H, психосоцијални третман за жртве P3H и CRSV, психосоцијални третман за починиоце P3H, улога младих у заштити од P3H уопштено и у кризним ситуацијама, третман жртава P3H у кризним ситуацијама као и ентитетски протокол за пружање подршке жртвама P3H/CRSV.

У РС пакет садржи осам производа укључујући:

1. Ресурсни пакет за одговор пружалаца здравствених услуга у Републици Српској у случајевима родно заснованог насиља;
2. Јачање одговора пружалаца здравствених услуга у Републици Српској на случајеве родно заснованог насиља – пакет за обуку;
3. Процедуре у случајевима родно заснованог насиља у јавној здравственој установи Здравствени центар у Бањалуци;
4. Ресурсни пакет за одговор пружалаца психосоцијалних услуга у Републици Српској у случајевима родно заснованог насиља;
5. Јачање одговора пружалаца психосоцијалних услуга у Републици Српској у случајевима родно заснованог насиља – пакет за обуку;
6. Психосоцијални третман починилаца родно заснованог насиља у породици – модул обуке;
7. Обука предавача за психосоцијални третман починилаца родно заснованог насиља у породици – приручник за обуку; и
8. Минимални стандарди за превенцију и борбу против родно заснованог насиља у хитним ситуацијама – пакет за обуку.¹⁰²

101 Карађиновић Н. и др. (2019.)

102 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. (2019-); Idem

4. Закључци

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. израдила је Агенција за статистику Босне и Херцеговине у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине, уз подршку Европског института за родну равноправност (EIGE) и пројекта „ЕУ Подршка за родну равноправност“ који финансира ЕУ, а проводи UN Women у БиХ. Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. израђен је у складу с методологијом EIGE и све податке потврдио је EIGE.

У овом извјештају представљене су информације за два потпуна домена Индекса родне равноправности – Знање и Моћ – и два дјелимична домена – Рад и Здравље – од укупно шест домена које предвиђа методологија EIGE – Знање, Моћ, Рад, Здравље, Вријеме и Новац. **Метаподаци појашњавају изворе и године у којима су прикупљене информације коришћене за израчунавање вриједности Индекса.** Подаци коришћени за израчунавање вриједности Индекса односе се на 2019, 2020. и 2021. годину, а на 2015. у случају података за здравље.

Разлози због којих је изражен дјелимичан а не потпун Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину у великој мјери леже **у недостатку релевантних извора података, нарочито истраживања и података разврстаних према полу за израчунавање вриједности за све домене и поддомене свеукупне вриједности Индекса за БиХ.** Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине и Агенција за статистику Босне и Херцеговине настављају да улажу напоре у прикупљање релевантних података за израчунавање бодова које БиХ остварује у свим доменима. Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. сугерише могуће изворе података за израчунавање преосталих

вриједности Индекса за будућу израду потпуног Индекса родне равноправности.

У домену Знање бодови Босне и Херцеговине отприлике се налазе у средини скале од 1 до 100 коју предвиђа методологија EIGE, што је у значајној мјери ниже од просјечне вриједности ЕУ, али је увелико сразмјерно вриједностима које остварују земље Западног Балкана. У домену Моћ БиХ такође остварује половину бодова на скали, што је увелико упоредиво са просјечном вриједношћу ЕУ и такође генерално упоредиво са земљама региона. У домену Рад, поддомен Учесће, БиХ остварује знатно мању вриједност од просјека ЕУ и најмање три земље Западног Балкана. У домену Здравље, поддомени Статус и Приступ здравственим услугама, вриједност коју остварује БиХ увелико је упоредива с просјеком ЕУ и земљама региона. Вриједности које остварује БиХ указују на простор за побољшање у свим областима родне равноправности, али посебно у доменима Знање, Моћ и Рад.

БиХ користи свеобухватне стратегије за родну равноправност и цијелокупну мрежу гендер институционалних механизма. Посебне секторске стратегије израђене су у областима образовања и цијеложивотног учења, иако са неједнаким нивоом уграђености родне анализе и мјера за родну равноправност. Стратегије за родну равноправност увелико постоје у области политичке моћи, уз континуиране напоре гендер институционалних механизма да даље унаприједи законодавство у погледу политичког учешћа жена. Такође, постоје посебне стратегије за економско оснаживање жена, с циљем да се подстакне женско предузетништво, али су потребни континуирани напори да би се побољшала родна равноправност у областима економске и друштвене моћи. Стратегије запошљавања и економске стратегије у БиХ препознају да су

жене недовољно заступљене у запошљавању, али да генерално не постоје стратешке везе између запошљавања жена и економског развоја земље. У домену Здравље једине родно одговорне стратегије су оне које се односе на сексуално и репродуктивно здравље и права жена, док друге стратегије тек треба да укључе родну освијешћеност уз пуну анализу

импликација здравствених стратегија и услуга здравствене бриге за жене и мушкарце.

У доменима Вријеме и Новац, будући изгледи вриједности Индекса неминовно ће покренути питање адекватности и нивоа родне освијешћености стратегија БиХ у овим доменима.

5. Препоруке

Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. потврђује да је потребно уложити даље напоре да би се осигурао раст родне равноправности у земљи, што ће довести до пораста вриједности Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину. Кључне препоруке у вези са Индексом родне равноправности у складу су с неким стратешким циљевима и мјерама које предвиђа GАРВiН:

1. У домену Знање потребно је предузети мјере за стварање једнаких могућности и приступа образовању за дјевојчице и дјечаке, жене и мушкарце у свакој животној доби, укључујући припаднике и припаднице рањивих група на било којем подручју (рурално/урбано) и са истим перспективама за будући професионални живот.
2. У домену Моћ крајњи циљ стратегија и напора у пракси је постизање равноправне заступљености полова у креирању политика и доношењу одлука на свим нивоима организације власти у Босни и Херцеговини.
3. У домену Рад потребно је предузети мјере за елиминацију дискриминације на основу пола у раду, запошљавању и на тржишту рада, те за осигурање једнаких могућности женама и мушкарцима у приступу економским ресурсима, укључујући и смањење сиромаштва путем нових макроекономских и развојних стратегија.
4. У домену Здравље потребно је предузети мјере за побољшање здравственог стања жена и мушкараца захваљујући једноставнијем и ефикаснијем приступу информацијама и здравственим установама.
5. Потребно је одржати и даље унаприједити регионалну и међународну сарадњу с циљем дефинисања мјера за постизање родне равноправности у свим областима живота и заједничког спровођења програма, пројеката и активности за унапређење родне равноправности.

Литература

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2017). Акциони план за имплементацију UNSCR 1325 “Жене, мир и сигурност” у Босни и Херцеговини за период 2018-2022. године. [Action plan for the implementation of UNSCR 1325, “Women, peace, security” in Bosnia and Herzegovina for the period 2018-2022]. Доступно на: <https://bit.ly/3P6f8cv>.

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2019). Извјештај о имплементацији Гендер акционог плана Босне и Херцеговине 2018-2022. година (извјештајни период: новембар 2018 - септембар 2019) [Report on implementation of the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022 (reporting period: November 2018-September 2019)]. Доступно на: <https://bit.ly/3O6WYpE>

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Утицај родне подјеле породичних и кућанских послова на професионални живот запослених жена у Босни и Херцеговини [Impact of gender distribution of family household duties on professional life of employed women in Bosnia and Herzegovina]. Доступно на: <https://bit.ly/3aFYIsh>

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2018). Гендер акциони план Босне и Херцеговине за период од 2018. до 2022. године [Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022]. Доступно на: <https://bit.ly/3AM0vXC>

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2019). Извјештај о имплементацији Гендер акционог плана Босне и Херцеговине 2018-2022. година (извјештајни период: новембар 2018 - септембар 2019) [Report on implementation of the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022 (reporting period: November 2018 - September 2019)]. Доступно на: <https://bit.ly/3Izm5QQ>

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Утицај родне подјеле породичних и кућанских послова на професионални живот запослених жена у Босни и Херцеговини [Impact of gender distribution of family household duties on professional life of employed women in Bosnia and Herzegovina]. Доступно на: <https://bit.ly/3c4IqSR>

Агенција за статистику БиХ (2015). Анкета о потрошњи домаћинстава 2015. Доступно на: <https://bit.ly/3nW3PYD>

Агенција за статистику БиХ. Календар и све објаве. Доступно на: <https://bit.ly/3Pjz8bs>.

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2016). Census of Population, Households and Dwellings in Bosnia and Herzegovina, 2013 - Final Results. Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2016) Попис становништва, домаћинства и станова. Доступно на: <https://bit.ly/3ALrXVe>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022b). Labour Force Survey 2021. Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022b) Анкета о радној снази 2021. Доступно на: <https://bit.ly/3yB2Jq2>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022a). National Health Accounts Statistics. Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022a) Државна статистика о здравственој евиденцији. Доступно на: <https://bit.ly/3PktiGE>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2021). Use of information and communication technology in Bosnia and Herzegovina 2020. Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2021) Употреба информационо-комуникационих технологија у Босни и Херцеговини 2020. Доступно на: <https://bit.ly/3O1sPrJ>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022). Women and Men in Bosnia and Herzegovina. Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022). Жене и мушкарци у Босни и Херцеговини. Доступно на: <https://bit.ly/3AHppYl>

BiH Directorate for Economic Planning (2022). Economic reform programme 2022-2024 (ERP BiH 2022-2024). Дирекција за економско планирање БиХ (2022) Програм економских реформи (ERP BiH 2022-2024). Доступно на: <https://bit.ly/3P5AfvC>

BiH Voluntary National Review Report (2019). Voluntary review – Implementation of Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals in Bosnia and Herzegovina. Добровољни државни извјештај (2019) Добровољни извјештај – Спровођење Агенде 2030 и циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини. Доступно на: <https://bit.ly/2XkyS5z>

CEDAW Committee (2019). Concluding observations on the Sixth periodic report of Bosnia and Herzegovina. Одбор CEDAW (2019) Закључне напомене о Шестом периодичном извјештају Босне и Херцеговине. Доступно на: <https://bit.ly/3uGINRy>

Constitution of Bosnia and Herzegovina (1995). Устав Босне и Херцеговине (1995). Доступно на: <https://bit.ly/3c7PPbu>

European Commission (2019). Communication to the European Parliament and the Council: Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, (SWD(2019)222 final). Европска комисија (2019). Комуникација према Европском парламенту и Савјету: Мишљење Комисије о захтјеву Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији. Доступно на: <https://bit.ly/3yBHEMf>

European Commission (2019a). Commission Staff Working Document: Analytical Report accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, (COM(2019)261 final). Европска комисија (2019a) Радни документ комисије. Аналитички извјештај уз Комуникација према Европском парламенту и Савјету: Мишљење Комисије о захтјеву Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији. COM(2019)261 коначна верзија). Доступно на: <https://bit.ly/3PgZkDG>

European Commission (2020). Commission Staff Working Document: Bosnia and Herzegovina 2020 Report accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the

Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, SWD(2020) 350 final. Европска комисија (2020) Радни документ Комисије. Извјештај уз Комуникација према Европском парламенту, Европском економском и социјалном одбору и Одбору регија SWD (2020), Доступно на: <https://bit.ly/3c6gaXo>

European Commission (2021). Commission Staff Working Document Bosnia and Herzegovina 2021 Report (SWD(2021) 291 final/2). Европска комисија (2021) Радни документ комисије Извјештај о Босни и Херцеговини (SWD(2021) 291 коначна верзија /2). Доступно на: <https://bit.ly/3O1pNDR>

European Institute for Gender Equality (2017). 2017 Methodological Report. Европски институт за родну равноправност (2017), Методолошки извјештај. Доступно на: <https://bit.ly/33wJ7SA>

European Institute for Gender Equality (2021). Index score for European Union for the 2021 edition. Европски институт за родну равноправност (2021) Индекс за Европску унију издање 2021. Доступно на: <https://bit.ly/3P2HPqS>

European Institute for Gender Equality. Regional Network of Gender Institutional Mechanisms - a window of opportunity. Европски институт за родну равноправност. Регионална мрежа гендер институционалних механизма . Прозор у могућности. Доступно на: <https://bit.ly/3AMirBt>

Федерално министарство рада и социјалне политике [Federal Ministry of Work and Social Policy] (2021). Стратегија запошљавања у Федерацији Босне и Херцеговине (2021-2027.) [FBiH Employment Strategy 2021-2027]. Доступно на: <https://bit.ly/3lAmuT1>

Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта [Federal Ministry of development, entrepreneurship and crafts] (2018). Акциони план за развој подузетништва жена у Федерацији Босне и Херцеговине (2018-2020) [FBiH Action Plan for Development of Women's Entrepreneurship (2018-2020)]. Доступно на: <https://bit.ly/3yZoqS4>

Федерално министарство здравства [Federal Ministry of Health] (2010). Стратегија за унапређење сексуалног и репродуктивног здравља и права у Федерацији Босне и Херцеговине 2010-2019. година [FBiH Strategy for Improvement of Sexual and Reproductive Health and Rights for the period 2010-2019]. Доступно на: <https://bit.ly/3z1w4Lz>

Gender Equality Index 2016. Measuring gender equality in Serbia 2014. Индекс родне равноправности у Србији 2016. Мјерење родне равноправности у Србији 2014. Доступно на: <https://bit.ly/3yY9tzv>

Gender Equality Index for North Macedonia 2019. Индекс родне равноправности у Сјеверној Македонији 2019. Доступно на: <https://bit.ly/3lxSlhV>

Gender Equality Index for the Republic of Albania 2020. Индекс родне равноправности у Албанији 2020. Доступно на: <https://bit.ly/3lxS6J3>

Gender Equality Index for the Republic of Serbia 2018. Индекс родне равноправности у Србији 2018. Доступно на: <https://bit.ly/3ulxcBj>

Gender Equality Index for the Republic of Serbia 2021. Digitalization, future of work and gender equality. Индекс родне равноправности у Србији 2021. Дигитализација, будућност рада и родне равноправности. Доступно на: <https://bit.ly/3AJsVBA>

Gender Equality Index Montenegro 2019. Индекс родне равноправности у Црној Гори 2019. Доступно на: <https://bit.ly/3ytaRsy>

International Labour Organization. Overview of the informal economy in Bosnia and Herzegovina, Labour Force Survey 2019. Међународна организација рада. Преглед неформалне економије у Босни и Херцеговини, Анкета о радној снази 2018. Доступно на: <https://bit.ly/3yC7jUK>

International Labour Organization. Ratifications for Bosnia and Herzegovina. Међународна организација рада Ратификације за Босну и Херцеговину. Доступно на: <https://bit.ly/3AJvH9Y>

Institute for Statistics of FBiH (2022). Employment, unemployment and wage 2021. Статистички завод ФБиХ (2022) Запосленост, незапосленост и плате 2021. Доступно на: <https://bit.ly/3RHYTUX>

Karađinović, N. et al. (2019). UNFPA Country Programme Evaluation Bosnia and Herzegovina. Карађиновић, Н. и др. (2019) UNFPA програм евалуације земље за Босну и Херцеговину. Доступно на: <https://bit.ly/3O4pXdZ>

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2014). Стратешка платформа развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у Босни и Херцеговини за период 2014-2020. [The strategy for adult education in the context of lifelong learning in Bosnia and Herzegovina 2014-2020]. Доступно на: <https://bit.ly/3yyGrFu>

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2015). Приоритети за развој високог образовања у БиХ за период 2016-2026. година [Priorities for Development of Higher Education in BiH for the period 2016-2026]. Доступно на: <https://bit.ly/3lxqL9U>

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2016). Стратегија развоја науке у Босни и Херцеговини 2017-2022. [The Strategy for Development of Science in Bosnia and Herzegovina 2017-2022]. Доступно на: <https://bit.ly/3P65Xca>

Министарство просвјете и културе Републике Српске [Republika Srpska Ministry of Education and Culture] (2020). Стратегија образовања одраслих особа у Републици Српској за период 2021-2031. године [The Strategy for adult education in Republika Srpska 2021-2031]. Доступно на: <https://bit.ly/3NWSYYI>

Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине [Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Акциони план Босне и Херцеговине за друштвену инклузију Рома и Ромкиња за период 2021-2025. године [The BiH Action Plan for Social Inclusion of Roma Men and Women 2021-2025]. Доступно на: <https://bit.ly/3c3vjsl>

Парламентарна Скупштина Босне и Херцеговине. Приједлог закона о измјени и допунама Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине (2021). Доступно на: <https://bit.ly/3yyDGnt>

Републички завод за статистику [Republika Srpska Institute of Statistics] (2017). Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године. Резултати пописа: градови, општине, насељена мјеста. Доступно на: <https://bit.ly/3nXqldU>

Republika Srpska Institute for Statistics (2022). Wages, employment and unemployment. Републички завод за статистику (2017) Запосленост, незапосленост и плате 2013. Доступно на: <https://bit.ly/3z1MBzd>

Шести CEDAW извјештај БиХ (2017). Шести периодични извјештај Босне и Херцеговине о провођењу Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена (2013-2016) [The Sixth Periodic Bosnia and Herzegovina CEDAW Report (2013-2016)]. Доступно на: <https://bit.ly/3RvCrhn>

Strategy for improving gender equality in the judiciary of Bosnia and Herzegovina. Стратегија за унапређење родне равноправности у правосуђу Босне и Херцеговине. Доступно на: <https://bit.ly/3ltJOIA>

The SDGs Framework in Bosnia and Herzegovina (2020). Оквир циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини (2020) Доступно на: <https://bit.ly/3O02tGN>

UNDP (2020). Economic Impact Assessment of COVID-19 in Bosnia and Herzegovina – Report. UNDP (2020) Процјена економског утицаја COVID-19 у Босни и Херцеговини – извјештај. Доступно на: <https://bit.ly/3AlrH9H>

UNDP (2020a). National Human Development Report 2020: Social Inclusion in Bosnia and Herzegovina. Државни извјештај о људском развоју 2020: Социјална инклузија у Босни и Херцеговини. Доступно на: <https://bit.ly/3O24iDc>

UN Women (2021). Bosnia and Herzegovina Gender Country Profile. UN Women (2021). Родни профил земље, Босна и Херцеговина. Доступно на: <https://bit.ly/3PreZAJ>

UN Women (2021a). Country Gender Equality Profile of Bosnia and Herzegovina. UN Women (2021a) Профил родне равноправности земље – Босна и Херцеговина. Доступно на: <https://bit.ly/3P8mzjA>

Влада Федерације Босне и Херцеговине [Government of the Federation of Bosnia and Herzegovina] (2020). Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине (2021-2027). [FBiH Development Strategy (2021-2027)]. Доступно на: <https://bit.ly/3yyWGSR>

Влада Републике Српске [Government of Republika Srpska] (2016). Омладинска политика Републике Српске од 2016-2020. године [Republika Srpska Youth Policy 2016-2020]. Доступно на: <https://bit.ly/3Ru0fCi>

Влада Републике Српске [Government of Republika Srpska] (2016a). Стратегија развоја образовања Републике Српске за период 2016-2021. године [Republika Srpska Strategy for Development of Education for the period 2016-2021]. Доступно на: <https://bit.ly/3RrBXJg>

Влада Републике Српске [Government of Republika Srpska] (2019). Стратегија развоја предузетништва жена Републике Српске за период 2019-2023. године [RS Strategy for Development of Women's Entrepreneurship (2019-2023)]. Доступно на: <https://bit.ly/3uNhtRt>

Влада Републике Српске / Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде [Government of Republika Srpska / Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management] (2021). Стратегија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2021-2027. година [The RS Strategy for Development of Agriculture and Rural Areas 2021-2027]. Доступно на: <https://bit.ly/3RuyCsZ>

Влада Републике Српске / Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске [Government of Republika Srpska / Republika Srpska Ministry of Health and Social Protection] (2019). Стратегија за унапређење сексуалног и репродуктивног здравља у Републици Српској за период од 2019. до 2029. године [Strategy for Improvement of Sexual and Reproductive Health in Republika Srpska 2019-2029]. Доступно на: <https://bit.ly/3Al36Sb>

World Bank. Bosnia and Herzegovina. Свјетска банка. Босна и Херцеговина. Доступно на: <https://bit.ly/3c7XqXm>

World Bank. World Development Indicators. Bosnia and Herzegovina GDP growth (annual %). Свјетска банка. Показатељи свјетског развоја, Раст БДП-а у Босни и Херцеговини (годишње %). Доступно на: <https://bit.ly/3P2zt2e>

Завод за запошљавање Републике Српске [Republika Srpska Employment Bureau] (2022). Акциони план запошљавања у Републици Српској за 2022. годину [The RS Employment Action Plan for 2022]. Доступно на: <https://bit.ly/3z48duZ>

Анекс Метаподаци – Извори и године на основу којих су добијени подаци према доменима, поддоменима и показатељима

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Рад	Учешће	Стопа запослености еквивалентна пуном радном времену	Анкета о радној снази (LFS), БХАС	2020.
		Трајање радног вијека	Анкета о радној снази (LFS) и демографија, БХАС	2020.
	Сегрегација и квалитет рада	Сегрегација сектора	Није израчунато Анкета о радној снази (LFS) предвиђена као извор података за овај показатељ	
		Могућност добијања слободних сати	Није израчунато Европско истраживање о радним условима (EWCS) предвиђено као будући извор података за овај показатељ	
		Изгледи за каријеру Индекс	Није израчунато Европско истраживање о радним условима (EWCS) предвиђено као будући извор података за овај показатељ	

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Новац	Финансијски ресурси	Просјечна мјесечна зарада	Није израчунато Истраживање о структури зарада (SES) предвиђено као будући извор података за овај показатељ	
		Средњи еквивалентни нето приход	Није израчунато Истраживање о доходу и животним условима (SILC) предвиђено као будући извор података за овај показатељ	
	Економска ситуација	Без ризика од сиромаштва	Није израчунато Истраживање о доходу и животним условима (SILC) предвиђено као будући извор података за овај показатељ	
		Расподјела прихода S20/S80	Није израчунато Истраживање о доходу и животним условима (SILC) предвиђено као будући извор података за овај показатељ	

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Знање	Достигнуће и учешће	Дипломанти у терцијарном образовању	Анкета о радној снази (LFS) предвиђена као извор података за овај показатељ	2020.
		Лица која учествују у формалном и неформалном образовању	Анкета о радној снази (LFS) предвиђена као извор података за овај показатељ	2020.
	Сегрегација	Терцијарни студенти у области образовања, здравства и старања, природних наука и умјетности	Образовање, статистика, БХАС	2020.

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Вријеме	Брига и скрб	Старање о дјечи, старима и лицима с инвалидитетом	<p>Није израчунато</p> <p>Европско истраживање о квалитету живота (EQLS) предвиђено као будући извор података за овај показатељ</p>	
		Кување и/или кућни послови	<p>Није израчунато</p> <p>Европско истраживање о квалитету живота (EQLS) предвиђено као будући извор података за овај показатељ</p>	
	Друштвене активности	Ангажовање у спортским, културним и другим слободним активностима	<p>Није израчунато</p> <p>Европско истраживање о квалитету живота (EQLS) предвиђено као будући извор података за овај показатељ</p>	
		Укљученосту добровољне или добротворне активности	<p>Није израчунато</p> <p>Европско истраживање о квалитету живота (EQLS) предвиђено као будући извор података за овај показатељ</p>	

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Моћ	Политичка моћ	Министарске позиције	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Савјет министара БиХ и обухвата министре/ице и замјенике/це министара/ица	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
		Чланови/чланице Парламента	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Заступнички дом и Дом народа Парламента БиХ	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
		Регионалне скупштине	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Заступнички дом Парламента ФБиХ и Народну скупштину РС и вијећа на локалном нивоу (само за 2000. годину)	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
	Економска моћ	Највеће компаније на берзи	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
		Народна банка	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци Централне банке БиХ	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
	Social power	Истраживање	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци Министарства цивилних послова БиХ /Сектор за науку и културу	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
		Медији	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на јавне емитере у БиХ	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)
		Спортске организације	EIGE база података о родној статистици - Жене и мушкарци у доношењу одлука	Трогодишњи просјек (2019,2020, 2021.)

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Здравље	Статус	Самопроцјена здравља	Анкета о буџету домаћинстава (HBS) - модул о здрављу, БХАС	2015.
		Очекивано трајање живота	Демографија, БХАС	2015.
		Очекиване године здравог живота	HBS и демографија, БХАС	2015.
	Здравствено понашање	Пушење и конзумација алкохола	Није израчунато HBS предвиђена као будући извор података за овај показатељ	
		Конзумација воћа и поврћа и физичка активност	Није израчунато HBS предвиђена као будући извор података за овај показатељ у одсуству Европске здравствене анкете (EHIS)	
	Приступ здравственим услугама	Становништво са испуњеним потребама за љекарским и стоматолошким прегледом	Анкета о буџету домаћинстава (HBS) - Модул о здрављу, БХАС	2015.

